

ÅRSMELDING

SØR-TRØNDELAG
BONDELAG

Adresseavisen

TIRSDAG
31-07-2018

Løssalg kr 35

Grunnlagt 1767 // Uke 31
Nr. 174 // 252. årgang

Bondelaget er i ferd med å mobilisere kornbønder i Trøndelag til dugnad:

Halm fra den trønderske
kornhøsten kan løse
fôrkrisen på Østlandet

Økonomi » side 30 og 31

Gårdbruker Ingrid Nilsen på Reppe i Trondheim oppfordrer til å samle halm etter årets trøsking for å hjelpe bønder på Østlandet med fôrkrisen. Foto: MARIANN DYBDAHL

Innhold

Forord fra fylkesleder – Bondelagsåret 2018 går mot hell.....	5
Organisasjonen.....	6
Tillitsvalgte i Sør—Trøndelag Bondelag.....	6
Fylkesstyret.....	6
Valgte utsendinger til årsmøte i Norges Bondelag 2018.....	7
Valgnemda Sør-Trøndelag Bondelag 2018/2019	7
Lokallagsledere 2018/2019	8
Sekretariatet Bondelagets Servicekontor Trondheim.....	9
Samarbeidende advokater	9
Skattekurs for samarbeidende regnskapskontor	10
Fylkesstyrets arbeid 2018.....	11
Utdrag av saker og opplegg fylkesstyret har jobbet med	12
Styreseminar i Orkdal 15. – 16. mars	12
Årets lokallag	13
Arbeidsutvalget i Sør-Trøndelag Bondelag.....	13
Felles arbeidsutvalg Sør- og Nord-Trøndelag Bondelag.....	13
Organisasjonsprosessen i Norges Bondelag og Trøndelag.....	14
Hjortevilt.....	16
Høringer (utdrag).....	17
Innspill jordbruksforhandlingene	19
Arbeidet med pelsdyrnæringa.....	20
Beredskap/Tryggere Sammen	20
Tørkesommeren 2018	22
Mattilsynets samhandlingsprosjekt for å forebygge dyretragedier.....	23
Organisasjonens hovedmøter	24
Regionmøtene 2018	24
Årsmøte i Sør-Trøndelag Bondelag 2018	25
Representantskapsmøter i Norges Bondelag 2018.....	26
Årsmøte Norges Bondelag 2018.....	26
Lokale årsmøter 2018.....	27
Ledermøte Sør- og Nord-Trøndelag Bondelag 4.-5. desember 2018.....	28
Jordbruksforhandlinger	29

Kampanjedag lunsjmøte med servering for fylkespolitikere 25. april	29
Jordbruksforhandlingene	31
Aksjonsberedskap.....	31
Organisasjonsbygging.....	32
Verving og verve- og informasjonsutvalget 2018	32
Fadderlagsprosjekt – «Medlemsjakten»	32
Medlemsutvikling	32
Opplæringsutvalget 2018.....	33
Kurs for lokallagsstyrene i Trondheim 14. november	33
Kurs og konferanser fylkesstyremedlemmer har deltatt på i 2018.....	34
Næringsutvikling og grunneierretter.....	34
Arealkurs for tillitsvalgte	34
Jordvern.....	35
Jordvernalliansen Jordvern Trøndelag	35
Fabrikken til Norsk Kylling og jordflytting i Orkdal.....	35
Travbane-saken i Malvik.....	35
E6 sør og nord for Trondheim	36
Ørland Kampflybase og landbruket.....	37
NATO-øvelsen Trident Juncture	37
Rovdyr og beiteressurser.....	38
Felles fagteam rovdyr i Møre og Romsdal Bondelag, Sør- og Nord-Trøndelag Bondelag.....	38
Revisjon av forvaltningsplan store rovdyr i rovviltregion 6 (Midt-Norge)	38
Bjørnesommeren 2018 – dialogmøte på Fosen 12. november.....	39
Tapstall – organisert beitebruk	39
Inn på TUNET (IPT)	40
Inn på TUNET – kontaktforum	40
Prosjekter/engasjementer	40
Klimasmart Landbruk	40
Økologisk Foregangsfylke Trøndelag.....	40
Prosjekt økt storfekjøtt i Trøndelag	41
Urbant og Bynært Landbruk.....	41
Landbruk 21.....	42
Reindriftingsprosjektet i Nord-Østerdalen og Røros.....	42

Grovfôr-utvalg i Norges Bondelag	42
Referansegruppe for statsallmenningsutvalget	42
Stiftelsen Voll gård	42
Bøndenes Hus AS.....	43
Alliansebygging og samarbeidspartnere	43
Trøndelag Fylkeskommune	43
Fylkesmannen i Trøndelag.....	43
Tenkeloft Trøndersk Landbruk	45
Nettverk nye og unge bønder	45
Politikerkontakt	46
Oi! Trøndersk Mat og Drikke as.....	47
Tilbakeblikk på Berlin og "den grønne uka"	47
Forsikringsavtaler i bondelaget	49
Midtnorsk Landbruksråd (MNL)	49
Prosjekt Grønn Forskning i Midt-Norge	50
Trøndersk Kornutvalg	50
Kommunikasjon og synlighet	51
Oi! Trøndersk Matfestival.....	51
Åpen Gård.....	52
Stand på Kuslipp på Skjetlein	54
Utdanningsmesser, lokale yrkesmesser og karrieredager	55
www.facebook.com/sortrondelagbondelag og hjemmesiden vår	55
Synlighet i media	55
Annet fra året 2018	55
Skoleprosjektet på Oppdal – «Bondens medarbeider»	55
Malawi-prosjektet og sørtrøndersk engasjement.....	58
Vedlegg.....	62
Regnskap 2018	62
Liste over representasjon og arbeidsfordeling etter årsmøtet 2018	64
Arbeidsplan 2018 og rapport arbeidsplanen.....	68

Forord fra fylkesleder – Bondelagsåret 2018 går mot hell

2018 har vært mist like innholdsrikt, krevende, morsomt og lærerikt som foregående år. Å få sitte ved rattet her er et privilegium. Likeså å få jobbe sammen med så mange dyktige tillitsvalgte og ansatte. Jeg vil takke for den makalause innsatsen som alle dere der ute legger ned for det sørtrønderske landbruket hver dag igjennom hele året!

Onsdag 16. mai klokka 20.00 inngikk Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag avtale med staten. Avtalen hadde ei ramme på 1100 millioner kroner. Dessverre ble det ikke kronemessig lik inntektsutvikling som andre grupper, men det var ikke mulig på grunn av svake markedsmuligheter og lavt tilbud fra staten. Men en del gode grep på markeds- og produksjonsregulering fikk gjennomslag, og det er sentralt for å sikre utviklinga på mellomstore og små bruk.

Glade over at jordbruksforhandlingene var i boks, våronn snart ferdig de fleste steder, og gleden ved å se nytt liv gro til ble dessverre kortvarig i fjor. Det var en ekstremt nedbørsfattig vår mange steder, og værmeldinga ga ingen varsler om regn i vente. Vi begynte alle å bli bekymret. Østlandet var sterkest rammet, men sørdelen av Trøndelag begynte også å føle det på kroppen. Fôrmangel og tørkekrise ble nok et av de mest brukte ordene for sommeren 2018. Mobilisering for å berge det som kunne berges av fôr ble satt i gang og her i Trøndelag ble kornprodusenter oppfordret til å berge mest mulig halm til fôr. Det ble lagt ned en enorm innsats fra veldig mange aktører. Bondehjertet blir både varmt og stort når vi ser hvordan bønder hjelper bønder, og står på natt og dag for hverandre. Her får vi aldri takket nok for en enestående innsats!

Regionreformen: Dette har også innværende år tatt mye tid. Men for fylkeslaga i Trøndelag går vi nå mot felles årsmøte i mars med god tro om å fatte vedtak som gjør at vi kan bli Trøndelag Bondelag fra 1.1.2020. Fatter også Norges Bondelag de nødvendige vedtakene på årsmøtet i år, er vi klare for ekstraordinært årsmøte i nov 2019. Prosesser tar tid, og forankring i medlemsmassen er viktig. Men vi tror og håper 2019 blir året hvor vi enes om de riktige beslutningene og medlemsmassen kan glede seg over at vi er et fylkesstyre og et fylkeslag.

Det har også vært en krevende rovdyrseong. Mange sauer er dokumentert tatt av rovdyr og Fosen fikk kjenne ekstra mye på dette da en bjørn også dukket opp der.

Vi har fått en flertallsregjering, og igjen en ny landbruksminister. Denne gangen er det Olaug Bollestad fra KrF som har fått jobben. Så får vi se hva dette fører til for landbruket. KrF er et jordbruksvennlig parti, så vi har gode forhåpninger. Men skåret i gleden er at pelsdyrnæringa fortsatt skal legges ned. En bærekraftig næring som absolutt har livets rett. En næring SKAL ikke kunne vedtas legges ned på denne måten; som et kompromiss under regjeringsforhandlinger. Her er ikke siste ord sagt ennå.

Året har vært innholdsrikt, og en kunne nevnt så mye mere - næringspolitikk, jordvern, klima, medlemsjakten osv osv. Men viktigst av alt, vi skal fortsatt være en viktig samfunnsaktør som setter landbruket på dagsorden i Trøndelag, og taler landbrukets sak!

Kari Åker
Fylkesleder i Sør-Trøndelag Bondelag

Organisasjonen

Tillitsvalgte i Sør—Trøndelag Bondelag

Fylkesstyret

Kari Åker, Rissa, fylkesleder

Mobil: 971 64 466

e-post: kariaker@outlook.com

Knut Johan Singstad, Hemne, nestleder

Mobil: 979 74 830

e-post: singstad2@hotmail.com

Frank Røym, Soknedal

Mobil: 950 37 158

e-post: frank.roym@gauldalen.no

Anna Neergaard Rathe, Melhus

Mobil: 936 55 561

e-post: anna@ratheoptimal.no

Eli Birgitte Singstad, Agdenes

Mobil: 951 39 857

e-post: singstad@live.no

Anne Drugli, ST Bygdekvinneag

Mobil: 476 02 015

e-post: anne.drugli@gmail.com

Julie Gunnerød, ST Bygdeungdomslag

Mobil: 906 60 703

e-post: julie.gunneroed@gmail.com

Vararepresentanter til styret:

1. Halvor Braa, Byneset

Mobil: 926 34 322

e-post: halbraa@online.no

2. Per Albert Sødal, Rørosbygdenes

Mobil: 976 84 306

e-post: peralbertsodal@gmail.com

3. Jørn Nordmeland, Osen

Mobil: 916 91 626

e-post: jorn.nordmeland@gmail.com

Valgte utsendinger til årsmøte i Norges Bondelag 2018

Valgte utsendinger til årsmøte i Norges Bondelag 2017/2018

1. <i>Kristine Ek Brattset</i>	<i>Rennebu</i>
2. <i>Anna Neergaard Rathe</i>	<i>Melhus</i>
3. <i>Norvald Berre</i>	<i>Strinda</i>
4. <i>Per Albert Sødal</i>	<i>Rørosbygdenes</i>
5. <i>Helge Idar Bjerkseth</i>	<i>Singsås/Støren</i>

Valgte utsendinger til årsmøte i Norges Bondelag 2018/2019

1. <i>Frank Røym</i>	<i>Soknedal</i>
2. <i>Knut Johan Singstad</i>	<i>Hemne</i>
3. <i>Eli Birgitte Singstad</i>	<i>Agdenes</i>

Valgte varautsendinger til årsmøte i Norges Bondelag 2018

1. <i>Halvor Braa</i>	<i>Byneset</i>
2. <i>Petter Harald Kimo</i>	<i>Rissa</i>
3. <i>Jorid Oliv Jagtøyen</i>	<i>Melhus</i>
4. <i>Olav Svardal</i>	<i>Budal</i>
5. <i>John Øystein Gjønnes</i>	<i>Nord</i>
6. <i>Jørn Nordmeland</i>	<i>Osen</i>
7. <i>Marit Kviseth</i>	<i>Byneset</i>
8. <i>Jon Gisle Vikan</i>	<i>Malvik</i>

Valgnemda Sør-Trøndelag Bondelag 2018/2019

<i>Ola Bjørkøy, leder</i>	<i>Meldal</i>
<i>Helge Idar Bjerkseth, nestleder</i>	<i>Singsås/Støren</i>
<i>Jostein Stranden</i>	<i>Rissa</i>
<i>Norvald Berre</i>	<i>Strinda</i>
<i>Marit Kjøren</i>	<i>Selbu</i>

Varamedlemmer valgnemda:

1. <i>Ola Morten Græsli</i>	<i>Tydal</i>
2. <i>Egil Berdal</i>	<i>Snillfjord</i>
3. <i>Kristine Ek Brattset</i>	<i>Rennebu</i>

Lokallagsledere 2018/2019

Bondelag	Navn	Adresse	Epost	Telefon
Agdenes Bondelag	Stig Runar Størdal	7316 Lensvik	stig.runar.stordal@nortura.no	941 34 498
Bjugn Bondelag	Laila Iren Veie	7165 Oksvoll	liveie@broadpark.no	480 02 470
Budal Bondelag	Terje Tovmo	7298 Budalen	terjetovmo@hotmail.com	911 89 894
Byneset Bondelag	Anders Braa	7074 Spongdal	andersbraa@yahoo.no	926 08 090
Haltdalen Bondelag	Anders Bollingmo	7383 Haltdalen	andersbollingmo@gmail.com	918 58 348
Hemne Bondelag	Arne Ivar Ness	7200 Kyrksæterøra	arneiva@frisurf.no	950 44 377
Hitra og Frøya Bondelag	Trond Larssen	7242 Knarrlagsund	t-larss@online.no	970 42 211
Hølonda Bondelag	Odd Eldar Sjømo	7213 Gåsbakken	eld-sjoe@online.no	414 09 958
Klæbu Bondelag	Arve Lien Haugum	7540 Klæbu	arve@haugumgaard.no	976 90 770
Landbrukslaget Nord	Eivind Kvakland	7320 Fannrem	kvakland@getmail.no	917 07 731
Leinstrand og Tiller Landbrukslag	Arnt Sigurd Solberg	7092 Tiller	arnt.sigurd@hotmail.com	952 78 469
Lønset Bondelag	Magnus G Heggstad	7342 Lønset	heggis83@gmail.com	911 10 169
Malvik Bondelag	Erling Bromseth	7560 Vikhammer	ebromset@gmail.com	470 40 651
Meldal Bondelag	Ola Bjørkøy	7335 Jerpstad	bjoerkoe@online.no	976 52 191
Melhus Bondelag	Jorid Oliv Jagtøyen	7224 Melhus	joridjagtyen@gmail.com	930 27 899
Oppdal Bondelag	Kari Toftaker	7340 Oppdal	karitoftaker@oppdal.com	975 39 790
Orkdal Bondelag	Jon Fredrik Skauge	7320 Fannrem	jfreska@online.no	909 96 651
Osen Bondelag	Hans Petter Hestmo	7740 Steinsdalen	Liverpool74@live.no	474 17 777
Rennebu Bondelag	Tormod Herre	7393 Rennebu	tormod.herre@yahoo.com	916 43 614
Rindal Bondelag	Yngve Røøyen	6657 Rindal	yngve_15@hotmail.com	908 87 102
Rissa Bondelag	Petter Harald Kimo	7100 Rissa	petterharaldkimo@yahoo.no	413 25 545
Rørrosbygdenes Bondelag	Marius Wiggen	7372 Glåmos	m_wiggen@hotmail.com	476 64 442
Selbu Bondelag	Per Olav Haarstad	7580 Selbu	per_olav99@hotmail.com	417 74 559
Singsås og Støren Bondelag	Andreas Hovstad	7387 Singsås	andreashovstad@gmail.com	477 50 204
Skaun Bondelag	Jørn Aas	7357 Skaun	jorn_aas@outlook.com	400 78 282
Snillfjord Landbrukslag	Egil Berdal	7257 Snillfjord	eaberdal@online.no	478 04 953
Soknedal Bondelag	Elin Staverløkk	7290 Støren	elinbrattsta@icloud.com	480 27 907
Strinda Landbrukslag	Ingrid Nielsen	7054 Ranheim	nielsening@gmail.com	901 90 641
Tydal Bondelag	Aud Klokkervold	7590 Tydal	audk@tydalsnett.no	90633 314
Ørland Bondelag	Andreas Oust Ledsaak	7130 Brekstad	aoledsaak@gmail.com	907 99 460
Åfjord/Roan Bondelag	Bjørnar Frønes	7170 Åfjord	bjfrones@gmail.com	975 29 315
Ålen Bondelag	Jan Moen	7380 Ålen	jan.moen@gauldalen.no	905 42 062

Rindal Bondelag ble overført til Sør-Trøndelag Bondelag 01.01.2019. De er med i lista ettersom dette er liste over lokallagsledere valgt høsten 2018.

Sekretariatet Bondelagets Servicekontor Trondheim

Jon Gisle Vikan
Organisasjonssjef

Anne K Føll
Førstekonsulent

Berit J Sølberg
Rådgiver

Det er tre ansatte i fulltidsstillinger ved kontoret. Gunn Iversen Stokke har permisjon fra sin stilling, hun er fylkespolitiker frem til september 2019.

Kontoret er det samlede punkt, organisatorisk og praktisk, mellom Norges Bondelag, fylkeslaget og lokallagene. Oppgavene er omfattende både hva saksområder og mengde angår. Medlemskontakt og oppfølging av enkeltsaker/enkeltmedlemmer, informasjonsarbeid både til medlemmer og samfunnet for øvrig, samarbeid med samvirkeorganisasjoner og andre i små og store prosjekt, samt enkeltsaker, saksforberedelser til fylkesstyret og arrangering av tiltak og aksjoner.

Sør-Trøndelag Bygdekvinnelag og Sør-Trøndelag Bygdeungdomslag har en egen samarbeidsavtale med Sør-Trøndelag Bondelag, og begge har kontor plass hos sekretariatet

I forbindelse med den pågående organisasjonsprosessen i Norges Bondelag er det brukt en del tid på å samordne og samkjøre administrasjonene i Nord-Trøndelag Bondelag og Sør-Trøndelag Bondelag. Det har vært fire felles møter for administrasjonen der vi har sett på hvordan organisasjonsprosessen kan løses, forberede ny arbeids- og oppgavefordeling, opplæring i saksbehandlingsverktøyet slik at vi klarer å bruke det mest mulig effektivt og stor samhandling mellom organisasjonssjefene for å serve saksbehandling i de to fylkesstyrene. Både det som er kommet fram til skal gjøres i fellesskap og det som skal gjøres hver for seg.

Samarbeidende advokater

Sør-Trøndelag Bondelag har samarbeid med 2 advokatkontorer i fylket i 2018:

Advokatene Hovstad, Kvernrod og Flatmo (Støren) og Advokatfirma Nidaros (Trondheim).

Samarbeidsavtalen innebærer at medlemmene kan få gratis svar på enkle spørsmål ved henvendelse, ellers tar de saker på vanlige vilkår.

Advokatene har et faglig samarbeid med Norges Bondelags avdeling for Regnskap og Juridisk Service i Oslo og får tilbud om kurs og annen kompetanse oppfølging. På denne måten skal advokatene være faglig oppdaterte på alle landbrukssaker.

Skattekurs for samarbeidende regnskapskontor

Norges Bondelags avdeling for Regnskap og Juridisk service har etablert samarbeid med en rekke regnskapskontor i fylket. Bondelagets skattekurs arrangeres eksklusivt for de ansatte på disse kontorene. Skattekurset har som målsetning å gi en bred gjennomgang av relevante skatte- og avgiftsfaglige nyheter slik at regnskapsfører er faglig oppdatert til det kommende årsoppgjør. Fylkeskontoret er administrativt ansvarlig for disse skattekursene.

I 2018 hadde vi 115 regnskapsførere på kurs på Røros Hotell i tidsrommet 27.- 28.november.

Største parten av deltakerne kom fra Sør-Trøndelag, men vi hadde også representanter fra Nord-Trøndelag, Hedmark og Akershus.

Foredragsholdere var Mari Cecilie Gjørstad og Gry Heidi Ruud-Wethal.

Økonomiforbundet hadde tema «Pensjon og Sparing» 26.11, der var det 52 påmeldte.

Innleid foredragsholdere var Ole Christen Hallesby.

Nå har vi samlet alt på ett sted!

BANK

FOND

FORSIKRING

Vi satser videre for å tilby landbruket de beste produktene innen bank, fond og forsikring! Med Landkreditt Forsikring på laget kan vi tilby våre landbrukskunder et bredt spekter produkter, gode priser og høy kompetanse på landbruk.

Les mer på Landkreditt.no eller snakk med oss på 23 00 08 00.

Fylkesstyrets arbeid 2018

Fra venstre øverst: Halvor Braa, Kari Åker, Eli Birgitte Singstad og Anne Drugli. Fra venstre nederst: Knut Johan Singstad, Frank Røym, Julie Gunnerød og Anna Neergaard Rathe.

Fordeling av fadderlag:

- Kari Åker: Osen, Ørland, Åfjord/Roan, Rissa og Bjugn
- Frank Røym: Oppdal, Lønset, Rørsbygdene, Singsås/Støren, Budal, Nord og Rennebu
- Eli Birgitte Singstad: Orkdal, Hemne, Soknedal og Meldal
- Knut Johan Singstad: Snillfjord, Hitra/Frøya, Malvik, Klæbu og Agdenes
- Anna N. Rathe: Byneset, Skaun, Melhus, Leinstrand/Tiller og Strinda
- Halvor Braa: Ålen, Haltdalen, Selbu, Tydal og Hølonda

Styret har hatt 16 møter, herav 6 telefonmøter og behandlet 60 saker, og i tillegg flere orienteringssaker

Styret i Sør-Trøndelag Bondelag har vært på styreseminar på Bårdshaug Herregård i mars og på gårdsbesøk hos Sissel Langørgeren i oktober samtidig med å bivåne åpningen av militærøvelsen Trident Juncture på Byneset. I februar var det felles innspillmøte med landbrukssamvirkeorganisasjonene sammen med Nord-Trøndelag Bondelag. Dette møtet fant sted på Kvithamar, forsøksgården til NIBIO.

Utdrag av saker og opplegg fylkesstyret har jobbet med

I tillegg til ordinære saker som årsplan, budsjett, regnskap, årsmøtesaker, møteplan, årshjul, styreinstruks, representasjoner og arbeids- og oppgavefordeling er dette noen av sakene styret har gjort vedtak og jobbet med:

- Prosjektplan samhandling med Nord-Trøndelag Bondelag
- Innspill jordbruksforhandlingene
- Høringer (se utdrag senere i årsmeldinga)
- Kjøp av Landbruksspillet fra Studieforbundet Næring og Samfunn
- Fossilfri rundballeplast
- Aksjonsplanlegging
- Bondelagets vårkampanje
- Endringer i lovverk for Statsallmenninger
- Regionreformen og ekspertutvalgets forslag
- Nytt prosjekt for å øke medlemstallet i Sør-Trøndelag Bondelag
- Hjorteviltforvaltning i Trøndelag

Styreseminar i Orkdal 15. – 16. mars

Som en del av opplæringa av fylkesstyret i Sør-Trøndelag Bondelag gjennomføres en to-dagers samling etter årsmøtet. Årets samling ble lagt til Bårdshaug Herregård der vi hadde et opplegg sammen med Monica Meslo fra Fremo Bemanning der målet var å bli nærmere kjent og styrke samarbeidet. Daglig leder i Oi! Trøndersk mat og drikke as, Aslaug Rustad, fortalte hvordan Oi! har måttet tenke og ta grep for å nå mål og komme seg dit de er i dag.

Styret besøkte tomta til Norsk Kylling på Furumoen og jordet på Vormstad hvor jorda ble flyttet til hvor Ingebrigt Bjørseth fra HRP prosjekt ga en grundig orientering, Fannremsgården som drives av Jon Fredrik Skauge og Oppigard Gjønnnes hvor Ole Martin og far Erling Gjønnnes har bygget nytt robotfjøs for melkekyr.

Årets lokallag

Årsmøtet i Sør-Trøndelag Bondelag utnevnte Malvik Bondelag til årets lokallag i fylket.

Lokallagsleder Paul Vikhammer (th) og nestleder Arve Ørsjødal mottok prisen på vegne av lokallaget.

Av store landbrukspolitiske utfordringer i fylket er jordvern av de største og mest utfordrende sakene. De har spesielt arbeidet godt med jordvern over flere år, noe som blant annet vises ved at Malvik kommune er den kommunen i fylket som omdisponerer minst matjord til andre formål. De har arbeidet godt

opp mot politikere og media for å få gjennomslag for et aktivt jordvern i kommunen.

De har også arrangert flere Åpen Gård, hvor det har vært stor publikumsoppslutning. Malvik Bondelag har også deltatt på Ledermøte, Årsmøte og Regionmøter, og bidratt til å skape gode sosiale møteplasser rundt omkring hos bønder i Malvik.

Arbeidsutvalget i Sør-Trøndelag Bondelag

Arbeidsutvalget består av fylkesleder Kari Åker, nestleder Knut Johan Singstad og styremedlem Frank Røym. Organisasjonssjef Jon Gisle Vikan er sekretariat.

Arbeidsutvalget har hatt 2 møter og behandlet 4 saker: Regionalt Bygdeutviklingsprogram for Trøndelag, Medlemspleie og vervekampanje, Terminliste 2019 og Nytt rekrutteringsprosjekt for grønne næringer i Trøndelag.

Felles arbeidsutvalg Sør- og Nord-Trøndelag Bondelag

Felles arbeidsutvalg for Nord- og Sør-Trøndelag Bondelag ble dannet i 2017 som et samarbeids- og koordineringsorgan i prosessen med å slå sammen Nord- og Sør-Trøndelag Bondelag. Etter at Fylkesmannen og Fylkeskommunen hadde slått seg sammen var det behov for et koordinerende organ underlagt fylkesstyrene. Det fikk følgende mandat:

1. Her sitter ledere og nestledere fra begge fylkeslag, dvs 4 stk. Av dette følger at funksjonstiden bestemmes av de respektive årsmøtene som velger ledere og nestledere
2. Utvalget kan utvides ved behov med en eller flere fra fylkesstyrene avhengig av sakene som diskuteres
3. Leder av utvalget går på omgang mellom fylkesbondelagene, to år av gangen. Sakene avgjøres ved konsensus, ved dissens bringes sakene inn for fylkesstyrene
4. Alle saker som behandles i utvalget skal refereres i neste fylkesstyremøte.
5. Det lages årlige møteplaner og årshjul.

6. Begge fylkeskontorene lager saksframlegg etter en intern arbeidsdeling som org sjefene blir enige om.
7. Fylkesstyrene forutsettes å legge overordnede føringer for prinsipielle saker der endelig uttalelse gjøres av Felles Arbeidsutvalg
8. Felles Arbeidsutvalg kan i mindre viktige saker uttale seg i saker som ikke har vært oppe i Fylkesstyrene. Disse saker skal refereres i fortløpende til Fylkesstyrene.

Felles arbeidsutvalg har i 2018 bestått av Kari Åker, fylkesleder Sør-Trøndelag Bondelag, Borgny Kjølstad Grande, fylkesleder Nord-Trøndelag Bondelag, Knut Johan Singstad, nestleder Sør-Trøndelag Bondelag og Audhild Slapgård, nestleder Nord-Trøndelag Bondelag.

Utvalget har i løpet av 2018 hatt 5 møter, hvorav 2 telefonmøter. De fleste sakene som er behandlet i utvalget er også behandlet i de respektive styrene.

Organisasjonsprosessen i Norges Bondelag og Trøndelag

Sør- og Nord-Trøndelag fylker og Fylkesmannen er slått sammen fra 1. januar 2018. Ny fylkesinndeling for øvrig skal gjelde fra 1.1 2020. Nye fylker blir Innlandet, Viken, Vestfold og Telemark, Vestlandet, Trøndelag og Troms og Finnmark. Rogaland, Møre og Romsdal og Nordland, samt Oslo består som egne fylker.

Styret i Norges Bondelag har vedtatt å sette i gang en prosess med å tilpasse Bondelaget til ny regional struktur og nye fylker. Det legges opp til å gjøre vedtak og nødvendige lovendringer i årsmøtet 2019.

Det er satt ned et eget utvalg der blant annet fylkesleder i Nord-Trøndelag Bondelag Borgny Kjølstad Grande deltar. Utvalget har utredet flere problemstillinger og har sendt på høring tre ulike alternativer:

1. Å følge ny fylkesinndeling gjennom at fylkeslag slås sammen etter ny fylkesstruktur.
2. Beholde dagens fylkesinndeling. For å arbeide koordinert overfor forvaltning og politiske system etableres formelle samarbeidsorgan over fylkesgrensene.
3. En mellomløsning, der hvert fylkeslag vurderes for seg.

Nord- og Sør-Trøndelag gikk i sine høringssvar inn for alternativ 1 – ett fylkeslag med ett fylkesstyre i det nye fylket. Lokallagene er gitt muligheter til innspill gjennom høringsrunde og tema på årsmøte og ledermøte.

I Trøndelag har prosessen med økt samhandling og en senere sammenslåing pågått siden 2016. I 2018 ble det på begge fylkesårsmøter vedtatt en prosjektplan for sammenslåing av fylkeslaga. Planen angir følgende prosess i løpet av 2019:

<i>Tidspunkt</i>	<i>Aktivitet</i>	<i>Arbeidsplan</i>
<i>Desember 2018</i>	Felles styremøte og ledermøte	Arbeidsplan sammenslåing, vedtak org utvalget
<i>Januar 2019</i>	Regionmøter	Sammenslåing og struktur i bondelaget tema
<i>Februar 2019</i>	Felles styremøte og innspills møte	Felles innspill til jordbruksforhandlingene utarbeides og forberedes for fylkesstyret.
<i>Mars 2019</i>	En felles årsmøtedag og en dag hver for oss	- 2. runde org utvalgets utredning - Vedtak om ekstraordinært årsmøte. Vedtak om intensjon sammenslåing. - Hvilke prinsippvedtak må på plass - Lik arbeidsplan fremlegges og vedtas - Samkjørte budsjett fremlegges og vedtas - Godtgjørelser - Rammer
<i>April 2019</i>	Felles styremøte og strategisamling	Behandling av styret i NB sin innstilling til årsmøte org prosessen.
<i>Mai 2019</i>	Felles utsendingsmøte	Samordning av innspill til årsmøte 2019. Styret i NB sin innstilling til årsmøtet
<i>September 2019</i>	Felles styremøte? Vurderes ut fra økonomi og behov	Detaljert plan for årsmøte 2019 og oppfølging prosess sammenslåing
<i>Oktober 2019</i>	Valgkomiteen	Innstilling
<i>November 2019</i>	Ekstraordinært årsmøte en dag med påfølgende ledermøte en dag	Vedtak om oppløsning av fylkeslagene og danning av Trøndelag Bondelag, valg av nytt styre, nytt budsjett, ny arbeidsplan osv

Hjortevilt

Fylkesleder Kari Åker tok opp utfordringene som den store og økende hjorteviltstammen gir for landbruket i fylket på årsmøtet i Norges Bondelag. - I Sør-Trøndelag Bondelag får vi stadig henvendelser om et økende problem angående beiteskader både på innmark og skog av et stadig økende antall hjortevilt. I særlig grad hjorten, men elg og rådyr kommer hakk i hæl. Bestanden øker i rekordfart og vi har gårdbrukere som opplever en halvering av avlingene sine og det som er igjen av avlinga er så forurensa av møkk at det har liten verdi. Enga må også snus oftere enn nødvendig.

Hun avsluttet med at vi ønsker at Norges Bondelag skal være med på å utøve et trykk på denne forvaltningen så vi får økt beskatningen betydelig og får hjortestammen ned på et lavere nivå som ikke fører til avlings- og skogskader. Myndighetene er tross alt pålagt å vedta bestandsmål for hjortevilt som minimerer konflikt med jordbruk, skogbruk, samferdsel og naturmangfold.

Styret i Sør-Trøndelag Bondelag tok opp igjen saken høsten 2018 og fattet følgende vedtak:

Styret i Sør-Trøndelag Bondelag vil minne om denne saken som ble oversendt styret i Norges Bondelag av årsmøtet i Norges Bondelag i juni 2018. Styret i Sør-Trøndelag Bondelag ser for seg følgende oppfølging av saken:

1. Arbeide for å endre regelverket for jaktområder. En må sikre at områdene er store nok til å drive forsvarlig jakt.
2. Oppfordre fylkeslagene til å sette temaet på dagsorden overfor fylkespolitikere.
3. Møter på politisk nivå med Miljøverndepartementet der problemstillingen tas opp til diskusjon.
4. Arrangere et nasjonalt fagseminar om temaet der det fokuseres på de positive og negative konsekvenser av dagens hjorteviltstamme.

I svaret fra Norges Bondelag ble det pekt på følgende vedtak fattet av styret i Norges Bondelag:

Norges Bondelag krever at forvaltningen av hjortevilt ikke skal forårsake vesentlige skader og ulemper for jordbruket. Herunder må viltmyndighetene i samarbeid med rettighetshaverne sikre at størrelsen på bestandene av hjort, elg og rådyr holdes innenfor forsvarlige rammer.

Norges Bondelag følger opp saken fra Sør-Trøndelag Bondelag på følgende måte:

1. Møter med Landbruks- og matdepartementet med mål om at det skal gis tydelige styringssignaler til regionale og kommunale viltmyndigheter om å redusere hjorteviltbestandene til et nivå som ikke medfører vesentlige skader i jord- og skogbruket.
2. Brev til fylkeslagene med oppfordring om å ta dette temaet opp med fylkespolitikere og fylkeskommunen, samt å støtte lokallagene i arbeidet med hjortevilt.
3. Utarbeide en veileder til lokallagene som beskriver hvordan de kan følge opp mot den kommunale hjorteviltforvaltningen.
4. Ta initiativ til at temaet tas opp på aktuelle konferanser om forvaltning av hjortevilt.

Sør-Trøndelag har høsten 2018 kartlagt problemene med hjortevilt og landbruket som lokallagene opplever og vi fikk tilbakemeldinger fra 10 lokallag. I løpet av 2019 vil dette følges opp overfor Trøndelag Fylkeskommune.

Høringer (utdrag)

CRISPR/CAS

Genmodifiserte organismer (GMO) defineres i Norge som organismer som har fått endret sitt arvestoff ved bruk av genteknologiske metoder. For noen representerer det muligheten til å lage planter og dyr som kan bidra til mer produktiv og bærekraftig matproduksjon. For andre innebærer det først og fremst fare for negative miljøkonsekvenser og sentralisering av makt hos internasjonale storkonsern. Genredigering er en betegnelse for visse genteknologiske metoder som gjør det mulig å målrettet endre en celledes arvestoff. Genredigering kan brukes til å fjerne eller legge til genetisk materiale på bestemte steder i arvestoffet. CRISPR er i dag den mest aktuelle metoden for genredigering. CRISPR-metoden er blant annet trukket fram av NIBIO og Graminor som en aktuell metode for å utvikle jordbærsorter som er mer motstandsdyktige mot gråskimmel.

Fylkesstyret i Sør-Trøndelag Bondelag diskuterte innspill til CRISPR. Styret vil støtte utkast til høringsuttalelse fra Norges Bondelag og vil i tillegg si:

- CRISPR må tillates som teknologi i plante- og dyreavl.
- Teknologien må strengt reguleres i lov og forskrift og ha et eget overvåkingsprogram.
- Nye lover må tilpasses teknologien og en føre var prinsipp.
- Det må sikres et «offentlig» eierskap av nye plante og dyrevarianter. Vi må hindre at patentering av nytt materiale gir økte kostnader til bonden. Eventuelle patenteringsregler må reguleres av FN.

Ny lov for statsallmenningene

Regjeringen satte ned et lovutvalg i 2016 for å gjennomgå statsallmenningslovverket. Statsallmenningslovverket består av fjelloven og statsallmenningsloven, for å effektivisere og samordne lovverket. Norges Bondelag er representert i lovutvalget ved advokat Ole J Helmen.

Norges Bondelag har oppnevnt en referansegruppe i organisasjonen som har vært advokat Helmens faglige støtte og referanse i arbeidet. Her har Frank Røym bistått fra Sør-Trøndelag Bondelag. Bondelaget har vært opptatt av følgende i lovarbeidet mht. sammensetning av et nytt, felles styre:

1. Sørge for at bruksberettigede til skog ikke taper for mye innflytelse i styrende organer
2. Forbedre bruksberettigedes innflytelse i fjellstyrene generelt, hvor kommunen i dag står fritt mht. hvem som skal oppnevnes av de bruksberettigede

Norges Bondelag støtter flertallsinnstillingen fra utvalget som foreslår følgende modell:

I hver kommune med statsallmenning skal det være fjellstyre. Normalt ett styre pr kommune, men med mulighet for avvik – både flere fjellstyrene innen en kommune og interkommunale fjellstyrene etter konkret vurdering. Styrestruktur avgjøres av felleskontoret etter søknad fra bruksberettigede.

Modellen er videre basert på at det gjennomføres lokal forvaltning av skogen i alle allmenninger med virkesrett, at det etableres spesialordninger for styrene med mange allmenninger og at allmenninger innenfor en kommune kan velge å ha egne styrene for skog og virkesretten. Grunneierne skal ha minst to representanter i de nye Fjellstyrene.

Styret fattet vedtak om at Sør-Trøndelag Bondelag vil arbeide for at de omforente forslaget blir vedtatt av Stortinget når den tid kommer.

Regionreformen og nye oppgaver til fylkene

Ekspertutvalget oppnevnt av regjeringen har foreslått en rekke nye oppgaver for de nye fylkene gjennom rapporten levert 1.mars 2018. Bondelagene i Nord- og Sør-Trøndelag leverte følgende høringsuttalelse:

Vi er prinsipielt enige at dersom de nye store fylkeskommunene skal fylle rollen som en viktig regional aktør, må de tilføres nye oppgaver. I utgangspunktet er vi også enige i at de tre politikkområdene som er nevnt er områder der de nye fylkeskommunene tildeles nye oppgaver. Utfordringene i denne nye oppgavefordelingen ligger i å sikre nasjonal styring av nasjonalt viktige oppgaver, samtidig som fylkeskommunene får en sterkere og tydeligere rolle overfor innbyggerne og kommunene.

Landbrukspolitikken er av de politikkområdene som krever nasjonal styring. Det ville ikke være hensiktsmessig at det etableres fylkeskommunale ulike landbrukspolitikker. Bondelagene i Trøndelag har over lang tid utviklet et godt partnerskap med både Fylkesmannen og Fylkeskommunen, og vi ser at dette fortsetter, videreutvikles og forsterkes opp mot de nye sammenslåtte enheter. Videre mener vi at utviklingsoppgaver tillagt Fylkeskommunen vil kunne løfte landbruket til å bli sett på som en naturlig del av næringslivet for øvrig.

I jordvernsammenheng vil de foreslåtte endringer innen Plan- og Bygningsloven kunne medvirke til et sterkere og bedre jordvern. Overordnede målsettinger vil kunne stå over lokale/kommunale ønsker om nedbygging av matjord. Regional planlegging som virkemiddel for samordning vil kunne virke positivt.

Vi mener det vil være riktig å gi fylkeskommunene et større ansvar og eierskap for Innovasjon Norge. Innovasjon Norges sin regionale styring og tilværelse er viktig og vi har vært skeptisk til sentralisering vi har sett tendensen til i Innovasjon Norge.

Også innen miljøforvaltningen mener vi fylkeskommunene bør få økte oppgaver og økt ansvar. Vi har over flere år hatt en god og tett dialog med fylkespolitikkerne i den regionale Rovviltnemnda. Vi mener at sekretariatsfunksjon burde ivaretas av fylkeskommunen, men er tvilende til om det er hensiktsmessig å lage mindre rovviltregioner enn i dag. Selv innen dagens rovviltregioner er det utfordringer knyttet til bestandsmål og grense til andre regioner.

Veterinærvaktdistrikter

Nord- og Sør-Trøndelag Bondelag har bedt sine lokallag i områder som blir berørt av kommunesammenslåing 01.01.2020 om tilbakemelding på veterinærvaktdistrikt og administrasjon av disse. Vi har fått presisering om at det ikke skal foretas endring i veterinærvaktdistriktene i Trøndelag, men ønsker likevel å gi en kort tilbakemelding. Tilbakemeldingene er at avstandene må ikke bli så store at det går ut over dyrehelse og dyrevelferd å få veterinær til gårds tidsnok når sykdom hos dyr har oppstått.

Bondelagene i Trøndelag vil ikke anbefale at veterinærvaktdistrikt blir større enn de er i dag av hensyn til dyrevelferd og rekruttering av gode veterinærer. Noen av veterinærvaktdistriktene er allerede så store at det er på grensen at det er akseptabelt av hensyn til dyretetthet, utrykningstid og arbeidsforhold for veterinærene. Det er heller ikke heldig å dele opp veterinærvaktdistrikt som fungerer godt i dag.

Fossilfri rundballeplast

Styret i Sør-Trøndelag Bondelag oversender til styret i Norges Bondelag henstillingen fra årsmøtet i Sør-Trøndelag Bondelag om å legge til rette for økt bruk av fossilfri rundballeplast. Styret ber om at Forhandlingsutvalget allerede i årets jordbruksforhandlinger prøver å bringe dette inn som et moment i økt klimasmart landbruk.

Studieforbundet Næring og Samfunn Nordenfjeldske (SNS)

Styret i Sør-Trøndelag Bondelag vil gå inn for at Studieforbundet Næring og Samfunn Nordenfjeldske legges ned og at avvikling skjer i henhold til en plan lagt av styret i SNS. Styret i Sør-Trøndelag Bondelag vil rette en henvendelse til styret i Norges Bondelag om å endre tilknytning fra Studieforbundet Næring og Samfunn til Studieforbundet Natur og Miljø.

Innspill jordbruksforhandlingene

Sør-Trøndelag Bondelag ga følgende innspill til Norges Bondelag i mars:

Sør-Trøndelag Bondelag mener årets jordbruksforhandlinger skal legge til rette for økt lønnsom og bærekraftig norsk matproduksjon på norske ressurser. En forutsetning er å kunne utnytte alle norske arealressurser, både innmark og utmark til matproduksjon. Det er nødvendig å sikre lønnsom drift hos små og mellomstore bruk. Alle prioriteringer og endringer i rammebetingelsene skal bygge opp under dette langsiktige målet.

Med utgangspunkt i begrensede muligheter til å ta ut økt pris i markedet for de fleste produksjonene, ser Sør-Trøndelag behov for en betydelig økning i overføringene for å gi mulighet til en kronemessig lik inntektsutvikling som andre grupper i samfunnet. Dette er viktig for å sikre rekrutteringen til landbruket og sørge for fortsatt verdiskaping og sysselsetting i distrikts-Norge.

Bærekraften inkluderer økologisk og sosial bærekraft. Sør-Trøndelag Bondelag mener at Stortingets føringer i flertallsinnstillingen fra Næringskomiteen må være politisk førende for framtidens landbrukspolitikk. Denne står i kontrast til Jordbruksmeldingen.

Klima og miljøutfordringene globalt støtter opp under økt norsk matproduksjon på norske ressurser. Klimaendringene fører og til agronomiske utfordringer vi må ta høyde for når vi skal utvikle en politikk for framtida. Da er en videre satsing på den norske jordbruksmodellen nødvendig.

Hovedprioriteringer:

- A. Å sikre lønnsomhet i norsk matproduksjon ved muligheter for samme kronemessige inntektsutvikling som andre grupper i samfunnet, samt muligheter for å redusere inntektsforskjellene med andre i samfunnet.
- B. Å målrette virkemiddelbruken inn mot å øke matproduksjonen på norske ressurser, samt å medvirke til å styrke kanaliseringspolitikken og virkemidler som utjevner forskjellene mellom ulike distrikt og bruksstørrelser.
- C. Å øke omfang av investeringsvirkemidler og velferdsordninger som sikrer et økonomisk og sosialt bærekraftig landbruk

Arbeidet med pelsdyrnæringa

I januar 2017 vedtok Stortinget å gå for bærekraftig utvikling av pelsdyrnæringen ved behandling av Melding til Stortinget nr. 8, 2016-2017 - Pelsdyrnæringen. Stortinget vedtok samtidig nye og strengere regler for pelsdyrhold. Disse reglene var i ferd med å bli iverksatt med de kostnader som allerede er påløpt. Kort tid etter vedtaket om bærekraftig utvikling har næringen fått motsatt beskjed fra regjeringen som vil avvikle næringen med de konsekvenser dette får for familier, lokalsamfunn og tilstøtende næringer.

I 2018 ble det sendt på høring en proposisjon om nedlegging og kompensasjon til pelsdyrbøndene. Sør-Trøndelag Bondelag har hatt flere møter med pelsdyrbøndene i vårt fylke og har arbeidet opp mot politikere for å bidra til kunnskap om konsekvensene av vedtaket og forslagene fra regjeringen.

Å avvikle en hel næring kun ett år etter at den fikk ja til en bærekraftig utvikling er en uakseptabel måte å drive næringspolitikk på. Det er ille for dem det gjelder og skaper usikkerhet for andre næringer.

Pelsdyrnæringen er en viktig næring flere steder i fylket. For mange av næringsutøverne er ikke forutsetningene for å drive annet landbruk i næringsmessig omfang tilstede. For dem er det svært vanskelig å skape ny virksomhet basert på gårdens ressurser hvis næringen avvikles. Dette har også samfunnsmessige utslag blant annet på kommuneøkonomi som følge av reduserte inntekter, redusert aktivitet og redusert innbyggertall.

Ettersom forbudet mot pelsdyroppdrett ikke er et forbud mot import av pels, vil de føringene som legges i realiteten bety at salg av pels i Norge forbeholdes land med dårligere standard for dyrevelferd enn i Norge.

Beredskap/Tryggere Sammen

Sør-Trøndelag Bondelag sin beredskapsplan ligger tilgjengelig på hjemmesiden med beredskapsplakater for ulike hendelser. Vi har gitt tilbud om en felles temadag om beredskap smitte og atomulykker for alle lokallagsstyrene som vi dessverre har måttet avlyse.

Brannvesenet gir førstehjelp til skadet bonde som er reddet ut fra siloen.

Brannvesenet i Hemne øvde på evakuering av kyr

Hemne Bondelag gjennomførte en temadag sammen med brannvesenet i Hemne der evakuering av storfe fra driftsbygning var hovedtema. Både vi bøndene og brannvesenet fikk seg flere tankevekkere i dag, sier leder i Hemne Bondelag Arne Ivar Ness.

Brannøvelsen fant sted på gården til Roar Svanem i Hemne mandag 28. mai. Han har melkekyr. Brannvesenet fikk prøvd seg på ulike situasjoner og bønder stilte som markører. Først ble det etablert

Etablering av vannforsyning og klargjøring for røykdykking.

bonden ikke gjør noe overrilt. Røykdykkere går inn i driftsbygninga og finner en person i rundsiloen, som de heiser opp og får ut. Brannvesenet løste dette veldig godt, sier Arne Ivar Ness som spilte den oppskaka og forstyrra bonden. Jeg fikk vite etterpå at hadde dette vært en reell situasjon, så hadde det blitt satt en beroligende sprøyte, humrer han.

Videre sto det øvelse i evakuering av dyr på programmet. Brannmannskapene skulle selv få ut dyrene. De fikk veiledning underveis. Det kribla litt etter å hjelpe til, sier Ness, men de fikk det til til slutt. De brukte litt lang tid.

vekk fra området. Dyrene vil helst inn igjen.

vannforsyning. Deretter hadde bondelaget laget en "case" der situasjonen var at det hadde oppstått en eksplosjon i driftsbygninga.

En bonde befinner seg ved driftsbygninga og er veldig forstyrra, oppskaka og klarer ikke å gjøre rede for om det faktisk befinner seg en person i bygninga eller ikke. Men han er ganske så sikker likevel på at det er det, og blir mer og mer hysterisk og vil inn for å finne vedkommende. Brannvesenet må roe ned bonden og holde han unna driftsbygningen hvor det er røykutvikling. Det må etter hvert tre mann til for å sørge for at

Tilslutt hadde brannmannskapene en runde om hva bønder kan gjøre. Det er viktig at en ikke sløves og tror at brann ikke kan oppstå hos meg. Det ble anbefalt å tenke gjennom ulike scenarier som kan oppstå på en gård og hva en da skal gjøre. En øver seg mentalt, og kan bedre agere hvis en situasjon oppstår. Så er det viktig å ha det ryddig på gårdsplassen og rundt driftsbygninga. Tenk gjennom hvor og hvordan en plasserer ting, traktoren og redskap slik at det er enkelt å komme til med brannkjøretøy hvis det skulle være nødvendig. Nabohjelp er viktig ved evakuering av dyra. Noen til å ta hånd om dyra og sørge for at de tas

Dette var skikkelig tankevekkende, sier Arne Ivar Ness ettertenksomt. Vi snakket også om skogbrannberedskap, og flere har satt seg opp på liste hos brannvesenet med navn, telefonnummer og hva slags utstyr de har tilgjengelig. Både traktorer, tankvogner og ikke minst møkkpumper som kan settes i elv eller vann. Mange av våre møkkpumper har større kapasitet enn brannvesenets egne og kan få avgjørende betydning ved skogbrann. I tillegg sitter vi som grunneiere med lokalkunnskapen og skogsbilveier og hvor det er fremkommelig i skogene våre.

Øvelsen var annonsert slik at folk kunne komme og se på.

Øvingsgjengen samlet til debriefing etterpå.

Tørkesommeren 2018

Sommeren 2018 kom med omfattende tørke i Sør-Norge som også berørte søndre del av Trøndelag til en viss grad. En storstilt solidaritetsaksjon hvor Trøndelag sørget for å berge halm til fôr til tørkerammede bønder både i eget fylke og i Sør-Norge ble satt i gang. Teoretisk vil det etter årets kornhøst i Trøndelag kunne bli mellom 400 000 og 500 000 rundballer med halm. Vi har ingen oversikt over hvor mye halm som ble berget og sendt til Østlandet, men omtrent all halmen i Melhus, Trondheim, Skaun og Malvik kommuner ble sendt sørover med lastebil. Samlet sett ble det berget nesten 700.000 rundballer med halm i 2018.

Felleskjøpet, landbruksrådgivninga, bondelaget og enkeltbønder gjorde en enorm innsats for å formidle fôr, berge fôr og sørge for erstatningsordninger som skal virke for de som virkelig trengte det. En stor takk til alle som bidro, i særlig grad de lokallagsledere i Melhus, Byneset, Skaun og Malvik.

Det ble arrangert et informasjonsmøte angående årets tørkesommer og konsekvensen for avling og husdyr på Skjetlein VGS onsdag 1. august. Sør-Trøndelag Bondelag la ut informasjon om halmberging på hjemmesida:

- Ikke press for våt halm
- Halmen bør behandles med ammoniakk eller ensileringsmiddel
- Halm fra åker med floghavre skal behandles med ammoniakk eller urea
- Bruk minst 6 lag med plast

Mattilsynets samhandlingsprosjekt for å forebygge dyretragedier

Nord-Trøndelag Bondelag har gjennomført et prosjekt om forebygging og oppfølging, metodeutvikling og samhandling ved dyretragedier med Mattilsynet Region Midt som prosjektleder. Øvrig deltakelse i prosjektet har vært Steinkjer kommune, Midtre Namdal samkommune, landbruksavdelingen til Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Sparebank 1 SMN, Steinkjer Regnskap, Nortura Midt-Norge, TINE Midt-Norge, Felleskjøpet Midt og Norsk Landbruksrådgivning NT.

Dette er i 2018 videreført til områdene i tidligere Sør-Trøndelag samt Møre og Romsdal. Sør-Trøndelag Bondelag har oppfordret kommunene til å delta i møter med Mattilsynet slik at det opprettes en arena hvor samhandling kan bidra til å redusere risikoen for dyretragedier. Det er også gjennomført et møte med organisasjoner som er tilknyttet gårdbrukere på et eller annet vis. Meieriselskap, fôrleverandører, kjøttbransjen, Norsk Landbruksrådgivning, Bondelaget, Fylkesmannen og Mattilsynet skal møtes for å gjennomgå varslings- og oppfølgingsrutiner og eventuelle bekymringer.

Samhandlingsprosjektet har fått navnet «Sammen for dyra» hvor Mattilsynet har ledelsen.

Diverse finurlige innretninger på årets Åpen Gård-arrangement.

Organisasjonens hovedmøter

Regionmøtene 2018

Det ble gjennomført fire regionmøter i 2018. Hovedtemaene på alle fire møtene var landbrukspolitikk, ny regjering og politisk plattform, sammenslåing av fylkene, og hvilke konsekvenser det vil få for Bondelaget.

På Storstuu Winsnes, Singsås, kom det 13 deltakere den 22. januar fra bondelagene på Røros, Ålen, Haltdalen, Singsås og Støren og fra Budalen. Her var Kari Åker møteleder og styremedlem Knut Johan Singstad var også der sammen med Berit Sølberg som møtte fra administrasjonen. Fra valgnevnda i Sør-Trøndelag Bondelag møtte Helge Idar Bjerksæth.

På Storås i Meldal 23. januar, møtte 18 deltakere og de var fra bondelagene i Rennebu, Hemne, Hitra og Frøya, Meldal, Landbrukslaget Nord, Lønset, Agdenes, Orkdal og Oppdal Bondelag. Her var Norvald Berre møteleder, og i tillegg møtte styremedlem Knut Johan Singstad og fra administrasjonen møtte Anne K. Føll. Ola Bjørkøy refererte om arbeidet i valgnevnda i Sør-Trøndelag Bondelag.

På Skjetlein 23. januar, kveldsmøte hvor det startet med kveldsmat i kantina. 19 deltakere møtte fra Klæbu, Selbu, Melhus, Byneset, Skaun, Malvik, Strinda og Leinstrand og Tiller Landbrukslag. Møteleder Anna Rathe startet presis med Landbrukspolitikk og konsekvenser av Jeløya-erklæringa. Både temaene Inntektsutvikling, Pelsdyr, Klima, Tollvern og rovdyr var også aktuelle tema som ble diskutert. Nestleder Frank Røym deltok også sammen med Anne K. Føll fra administrasjonen. Kveldsmøtene er dessverre litt for kort, så vi vinner ikke gjennom alle temaene.

På Fosen, Skaugdalen Grendahus, deltok 11 deltakere fra lagene på Ørlandet, Bjugn, Åfjord og Roan, Osen og Rissa Bondelag. Fra valgnevnda i Sør-Trøndelag Bondelag orienterte Jostein Stranden om arbeidet i valgnevnda. Knut Johan Singstad var møteleder og Frank Røym deltok også sammen med org.sjef Jon Gisle Vikan fra administrasjonen.

Avisa Nationen gjennomførte et debattmøte med tema jordvern på Litteraturhuset i Trondheim i april.

Årsmøte i Sør-Trøndelag Bondelag 2018

Årsmøtet ble avholdt 13. mars på Quality Panorama hotell, Heimdal. Det var 46 stemmeberettigete til stede. Totalt var det 63 deltakere med gjester, tillitsvalgte, faste utvalg, valgnernd og ansatte.

Møteleder Frank Røym åpnet Årsmøtet for Sør-Trøndelag Bondelag 2018 og ønsket styremedlem Nils Asle Dolmseth fra Norges Bondelag, gjester, årsmøtedelegatene, valgnernd i Sør-Trøndelag Bondelag og ansatte velkommen til årsmøtet.

Fylkesleder Kari Åker holdt sin leders tale. Styremedlem i Norges Bondelag Nils Asle Dolmseth innledet om Regionreformen og Organisasjonsutvalgets arbeid.

Videre innledet fylkesleder Kari Åker om prosjektet «Økt samarbeid og samhandling» mellom Nord- og Sør-Trøndelag Bondelag, og det ble åpnet for en debatt.

Det ble vedtatt 2 Årsmøteuttalelser på årsmøtet, den ene «Næringsforbud bestemt på bakrommet – NEI TAKK!» og «Matjord for framtida!»

Lars Ole Bjørnbeth, leder i Pelsdyrslaget i Trøndelag.

Representantskapsmøter i Norges Bondelag 2018

På representantskapsmøtet i mars deltok fylkesleder Kari Åker. Dette representantskapsmøtet la føringene for årets jordbruksforhandlinger. Møtet vedtok to uttalelser:

Sats på framtida – øk verdiskapinga i landbruket

Stortinget har slått fast at inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet skal reduseres. Representantskapet i Norges Bondelag krever at dette legges til grunn i årets jordbruksoppgjør.

- Må styrke små og mellomstore bruke spesielt
- Viktig med kostnadsreduserende tiltak som ivaretar mangfoldet
- Markedsbalansen er krevende
- Tollvernet må styrkes
- Lønnsom bruk av alle jord- og beiteressurser
- Stort investeringsbehov
- Må gi optimisme og framtidstro
- Landbruket er ei kompetansekrevende næring.

Dyr skal ha det godt i norsk landbruk!

Alle som har husdyr har et ansvar for å ta godt vare på dyra, sier representantskapet til Norges Bondelag i denne uttalelsen. Trygg mat og god dyrevelferd skal være viktige kjennetegn ved norsk matproduksjon. God dyrehelse, en åpen verdikjede og et av verdens strengeste regelverk for dyrehold har bidratt til at norsk landbruk har dyrevelferd i verdenstoppen. Regelverket skal følges!

Dagen før årsmøtet i juni var det representantskapsmøte i Norges Bondelag der fylkesleder Kari Åker deltok. Møtet innstilte enstemmig til årsmøtet i en rekke saker. Årets jordbruksforhandlinger ble også evaluert.

Årsmøte Norges Bondelag 2018

Åtte delegater fra Sør-Trøndelag Bondelag deltok på Årsmøtet i Norges Bondelag 6. og 7. juni på Lillehammer. De konkluderte med et meget godt årsmøte med gode debatter, nyttige faglige foredrag og godt sosialt utbytte.

Årsmøtet har funnet sted i strålende men alt for tørt sommervær på Lillehammer. Vi hadde to innlegg på tre minutter hver i generaldebatten og begge innleggene ble tatt med i den endelige resolusjonen fra årsmøtet. Vårt forslag fra Anna N Rathe om "Nullvisjon for dårlig dyrevelferd" ble mye debattert og den ble vedtatt. Vår henstilling om økt oppmerksomhet og tiltak innen hjorteviltforvaltningen ble også tatt med og vil bli fulgt opp av styret i Norges Bondelag.

Sørtrøndere på årsmøte i Norges Bondelag. Bak fra venstre: Kolbjørn Frøseth (Norsk Fjørfeleg), Petter Harald Kimo, Frank Røym, Kjell Erik Berntsen (Norsk Sau og Geit), Nils Asle Dolmseth (TINE) og Norvald Berre. Foran og i midten fra venstre: Jon Gisle Vikan (org.sjef Sør-Trøndelag Bondelag), Julie Gunnerød (NBU/STBU), Anna Neergaard Rathe, Kari Åker, Marit Kviseth, Halvor Braa, Knut Johan Singstad og Tora Voll Dombu (NBU).

Lokale årsmøter 2018

31 lokallag har avholdt sine årsmøter i løpet av oktober - desember 2018.

Fylkestyret og administrasjon besøkte ca. halvparten av lokallagenes årsmøter.

Temaene som har gått igjen på flere av årsmøtene er: Jordbruksforhandlingene 2018, kommunevalg 2019, organisasjonsprosessen, reindrift/jordbruksutfordringer, medlemspleie – nye medlemmer - Først i TUNET.

Noen lokallag har litt labert oppmøte på årsmøtet, og andre har godt oppmøte. Noen lokallag har også felles møter.

Ledermøte Sør- og Nord-Trøndelag Bondelag 4.-5. desember 2018

Ledermøtet ble holdt på Stjørdal 4. og 5. desember på Scandic Hell hotell, sammen med Nord-Trøndelag Bondelag.

Det var 72 deltakere som bestod av lokallagsledere og fylkesstyrene i begge fylkeslagene. De var samlet for å diskutere organisasjonsprosessen i Norges Bondelag fram mot ei mulig sammenslåing av bondelagene i Trøndelag. Ut fra alle smil og den gode stemninga, må vi tro at dette kan gå veldig bra!

Et intenst gruppearbeid ble gjennomført etter at Fylkesmann Frank Jensen og landbruksdirektør Tore Bjørkli (bildet til venstre) hadde gitt forsamlingen en innføring i hvordan det går med Trøndelag og landbruket i Trøndelag nå snart et år etter sammenslåingen.

Omdømmebygging og dyrevelferd var også viktige tema på ledermøtet. Einar Frogner fra styret i Norges Bondelag, kommunikasjonssjef Lise Boeck Jakobsen og Anne Cathrine Wangberg fra

kommunikasjonsavdelinga deltok sammen med oss. Veterinær i Mattilsynet, Elisabeth Schei-Berg ga oss en innføring i roller og ansvar i arbeidet med dyrevelferd.

Det ble solgt lodd under middagen, og med 100 kr pr lodd så kunne vi stolt overføre 8.800 kr til Malawi-prosjektet Norges Bondelag har sammen med Utviklingsfondet.

Ledermøtet avsluttet med foredrag av tureventyrer Jens Kvernmo om «Et vilt liv, om å ta sats, sette seg mål og bruke motstand til sin fordel.»

Borgny Kjølstad Grande, Jens Kvernmo og Kari Åker

Jordbruksforhandlinger

Kampanjedag lunsjmøte med servering for fylkespolitikere 25. april

Mette og fornøyde barn og politikere

Hemne Bondelag hadde besøk av 2. klassingene i kommunen og her drilles det pannekakerøre! Og det ble stekt mengder med pannekaker!

Heggli barnehage besøkte Norddalen samdrift, og her inspiseres og utforskes det som skjer i melkeroboten.

Like sikkert som det hvert år går mot vår og våronn, så gjennomføres bondelagets vårkampanje før jordbruksforhandlingene starter. I år er det pannekaker og måltid med politikere som står på planen. I Oslo har Norges Bondelag hatt den tradisjonelle bondefrokosten foran Stortinget.

Her i Sør-Trøndelag Bondelag har fire lokallag har så langt sendt oss bilder fra sine aktiviteter, og unger i Åfjord/Roan, Ørland, Bjugn og i Hemne vet godt hva pannekaka lages av: Egg fra høna, melk fra kua og mel fra korn. De har fått møte kua og klappe kalver, lukta på graset i rundballene og inspisert melkeroboter og sett at melka kommer ut fra juret til kua. Hvorfor blir melka hvit når graset de spiser er grønt? Viktige spørsmål er bragt på banen og besvart.

Onsdag 25. april fikk Sør- og Nord-Trøndelag Bondelag servere lunsj for Fylkestinget i Trøndelag. Lunsjkollektivet i Stjørdal leverte innholdsrike og velfylte lunsjbokser med lokalmat, lemsebiter ble levert på døra fra Rørosmat og selvfølgelig sto TINE-melk på bordet.

Fylkestinget i Trøndelag har 78 representanter, og det er en travel gjeng politikere som iler mellom gruppemøter og diskuterer et stort spekter av saker. Men mange hadde tid til å slå av en prat med bondelagets folk.

Fylkesordfører Tore O Sandvik var veldig fornøyd med lunsjboksen. En hektisk time med yrende liv og en viktig arena for å fortelle betydningen landbruket har for Trøndelag. Trønderske bønder produserer verdier for om lag 4 mrd kroner! Om lag 20% av landbruksprodusert matproduksjon foregår i Trøndelag.

I Ørland Bondelag og Bjugn Bondelag inviterte de barnehager på besøk til Hovsvangen gård som drives av leder i Ørland Bondelag, Andreas Ledsaak.

Laila Iren Veie, Bjugn Bondelag og Andreas Ledsaak, Ørland Bondelag.

Mye spennende å se gjennom vinduet fra møterommet i fjøset til Norddalen samdrift ☺

Jordbruksforhandlingene

Årets jordbruksforhandlinger endte med en avtale mellom regjeringen og faglagene om en ramme på 1100 millioner kroner. Avtalen gir 2500 kroner mer per årsverk i inntektsmuligheter enn i statens tilbud som ga 11700 kroner per årsverk. Fylkesleder Kari Åker sa seg tilfreds med at det til slutt ble enighet med staten om en jordbruksavtale, det er et vanskelig forhandlingsutgangspunkt når regjeringen har en annen landbrukspolitikk enn Norges Bondelag. Det var derfor viktig at vi i denne avtalen fikk på plass viktige virkemidler blant annet for å bedre markedssituasjonen for svin og lam, styrking av små og mellomstore bruk og styrking av velferdsordningene

Aksjonsberedskap

Styret i Sør-Trøndelag Bondelag vedtok på styremøte i mars en egen aksjonsplan etter føringer fra Norges Bondelag. Vi oppfordret også lokallagene til å ha egne aksjonsplaner etter en tipsrekke fra fylkeslaget. På informasjonsmøtet om krav og tilbud i jordbruksforhandlingen på Skjetlein den 8. mai ble lokallagene orientert om de detaljerte aksjonsplaner og lokale aksjoner ble diskutert.

Organisasjonsbygging

Verving og verve- og informasjonsutvalget 2018

Verve- og informasjonsutvalget har i 2018 bestått av AU i Sør-Trøndelag Bondelag, Kari Åker - fylkesleder, Knut Johan Singstad – nestleder og styremedlem Frank Røym. Fra administrasjonen har Anne K. Føll fungert som sekretær.

På AU møte 23. april var Verve- og informasjonsutvalget på agendaen, og målet for møte var å lage en fremtidsplan for hvordan øke medlemsmassen, ta vare på våre medlemmer og «Først i Tunet». Utvalget hadde ringerunder på høsten til de bruksmedlemmene som ikke hadde betalt kontingenten for 2018. Utvalget opprettet et nytt prosjekt som ble kalt «Medlemsjakten».

Fadderlagsprosjekt – «Medlemsjakten»

Prosjektet «medlemsjakten» ble utarbeidet i Verve- og informasjonsutvalget, og godkjent i styremøte 8. mai. Det skulle gå ut på å øke medlemstallet, men at også medlemspleie og Først i Tunet også er viktige oppgaver.

Prosjektet går ut på at et styremedlem skulle plukke ut en av sine fadderlag, være med på et styremøte der medlemsverving/medlemsjakt skulle være et av temaene. Det må settes ned noen forpliktelser i styremøte om hvordan jobber vi videre. Fadder bør være en motivator og delta sammen med dem.

Medlemsutvikling

Medlemsutvikling 2018 (Pr 31.12.2018)						
Fylke	Pr. 31.12.2017	Pr. 31.12.2018	Endring	Nye	Total avgang	% vis endring
SØR-TRØNDELAG BONDELAG	4282	4219	63	168	249	-1,5%

Litt moro med rekruttering må jo fylkesstyret ha det, så den da, i oktober, vordende far Knut Johan Singstad ble overrasket med «nymotens babyshower» på styremøtet. Her får han spørsmål rundt det med stell av små babyer :-D

Opplæringsutvalget 2018

Opplæringsutvalget har bestått av Knut Johan Singstad, leder, Halvor Braa og Julie Gunnerød (STBU). Sekretær har vært Berit J Sølberg.

Fylkesstyret har vært tilbudt Ta Grep. Ingen er påmeldt i denne runden da det ble stilt krav om at den som deltar må stille seg til disposisjon for styrearbeid videre. Landbrukssamvirke gjennomførte Bli-med-kurs i oktober der Ørland Bondelag deltok. Program for styreseminaret og oppfølging med Fremo Bemanning på et styremøte i etterkant av styreseminaret er gjennomført. Odelscamp ble utsatt til 2019.

Kurs for lokallagsstyrene i Trondheim 14. november

En engasjert gjeng fra lokallagsstyrene i Sør-Trøndelag Bondelag tok turen til Trondheim og organisasjonskurset til Norges Bondelag. Organisasjonssjef Astrid Solberg lot forsamlingen få et innblikk i det "indre livet" i bondelaget under jordbruksforhandlingene.

God stemning i salen og fornøyde damer på bondelagskontoret kunne konstatere at

organisasjonskurset ble ekstremt populært etter at påmeldingsfristen var gått ut. Inn i salen ramla det folk fra Osen, Hitra, Tydal og Hessdalen som ytterpunktene.

Det ble en "ekstremdag" i Sør-Trøndelag Bondelag der et organisasjonskurs på åtte timer ble formidlet på litt over fire timer. Men tida ble nyttet godt, og alle som ønsket fikk komme inn med sine spørsmål og kommentarer. Og engasjementet var godt helt fra starten sjøl om det kom fram at enkelte dro på sitt første årsmøte i bondelaget og kom hjem igjen med et lederverv. Det er selvfølgelig ikke helt slik det skal være, og vi må bli flinkere på valgkomitearbeid meldte Ørland Bondelag. Helt enig, sa

kursholder Astrid Solberg som hadde tatt turen fra sentraladministrasjonen til Norges Bondelag som har sitt kontor i Hollendergata i Oslo.

Astrid dro oss gjennom hva som gjør bondelaget til en slagkraftig organisasjon, medlemsnytte og bondelagets formålsparagraf. Vi ser for sjelden på den, kanskje vi burde dra den frem oftere! Så kort og samtidig romme alt som har med bygdekultur, distriktene og landbruket å gjøre.

Oppfordring til å svare på høringa om organisasjonsprosessen ble gitt.

Lokallagenes aktivitetsnivå og aktivitetsmuligheter ble diskutert. Bondelaget jobber bredt og på mange felt. Det er opp til lokallagene hvor bredt de vil jobbe. Men det er noen oppgaver som alle må gjennomføre: Gjennomføre årsmøte der fristen for å avholde årsmøte er 1. november, ha minst en medlemsaktivitet, ha aksjonsberedskap og stille opp på aksjoner. Organisasjonshåndboka beskriver hvilke oppgaver lokallaget må, bør og kan gjøre.

Kurs og konferanser fylkesstyremedlemmer har deltatt på i 2018

Fylkesleder Kari Åker var med på samlinga Fylkesmannen og Innovasjon Norge hadde på Grüne Woche 24. og 25. januar. Hun har også deltatt på et kurs om internasjonal politikk i Brussel på høstparten. Anna Neergaard Rathe har deltatt på den nasjonale Kornkonferansen. Halvor Braa har deltatt på Norges Bondelags kurs for nye tillitsvalgte. Frank Røym deltok på beitekonferansen i Oslo i slutten av november som arrangeres av Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit.

Næringsutvikling og grunneierretter

Arealkurs for tillitsvalgte

5. mars gjennomførte Sør-Trøndelag Bondelag et arealkurs for lokallagsstyrene og andre interesserte medlemmer og grunneiere. Mange kom på kurs om høyaktuelle tema.

Ole Nikolai Kvarme fra Skaun kommune hadde en innføring i Plan- og bygningsloven, plansystemet og planprosesser. Plan- og bygningsloven forkortes ofte til PBL. Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner. Planlegging etter loven skal bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og gi grunnlag for vedtak og vern av ressurser. Planmyndighetene er delt inn i statlig (eks store utbygginger som veier), regional og kommunal. Kommunene har ansvar for arealplaner og praktisk gjennomføring.

Trine Gevingås, jurist hos fylkesmannens landbruksavdeling, hadde en innføring i jordloven, dilemmaer og problemstillinger. Jordloven regulerer forholdet mellom myndighetene og privatpersoner når det gjelder bruk av landbrukseiendom/landbrukets produksjonsarealer. Driveplikten, omdisponering og deling omfattes av jordloven.

Advokat Ivar Anderskog fra advokatfirmaet Nidaros DA, brukes ofte av grunneiere i arealsaker. Grunneiers posisjon er at han/hun har medvirkning i følge PBK § 1-5, men får varsel om reguleringssaker kun via kunngjøring og kan komme med innspill i de to høringsrundene. Andersskog var også innom grunnervvsprosessen der det vanligste er frivillige avtaler, mens også ekspropriasjon forekommer. Det vil si at det offentlige kan bruke tvang. Private har ingen ekspropriasjonsrett.

Organisasjonssjef i Sør-Trøndelag Bondelag, Jon Gisle Vikan, er klar på at det er politikkenes og politikernes ansvar å ta ansvar for matjorda i landet. I kommunens arealplan forventes det at bondelaget som faginstans kommer med innspill, i tillegg til grunneiernes «musehyl». I tillegg kan bondelaget drive lobbyvirksomhet. Grunneierretten står svakt. Lokallagene må ha kontakt med lokale politikere, fortelle og vise landbruket i kommunen og dermed betydningen av landbruket og matjorda. Registrering av nedbygging i Kostra skjer når reguleringsplanen vedtas, ikke når arealplanen vedtas. Ha kontakt med kommunale planleggere for å få oversikt over planprosesser, frister mm.

Jordvern

Jordvernalliansen Jordvern Trøndelag

Her kom et nytt styre på plass i 2018. Det nye styret består av Eli Birgitte Singstad (ST Bondelag, leder), Julie Gunnerød (STBU), Magne Vågsland (Naturvernforbundet), Lorns Olav Aunsmo (Nord-Trøndelag Bondelag) og Rigmor Bjerche (LO Trondheim), som ble valgt på årsmøte 5 mars. Ny sekretær ble Ailin Wigelius.

På årsmøtet ble det vedtatt en arbeidsplan som inneholdt:

- Uttalelse fra årsmøte i Jordvern Trøndelag til Bladet i Malvik ang den planlagte travbanen.
- Nye regler for medlemskap skal på legges fram; formelt medlem, vedtak i hver organisasjon, formell struktur, enkeltmedlemskap, arbeidsutvalget skal ha alle fullmakter, standardbrev ut til medlemmene om hva medlemskap innebærer.
- Følge opp regional plan for arealbruk, få med medlem fra Jordvern Trøndelag inn i referansegruppa.
- Dele jordvernfilm fra Nord-Trøndelag Bondelag
- Lage flygeblader

I løpet av året har Jordvern Trøndelag særlig engasjert seg i Travbane i Malvik og etablering av kyllingfabrikken på Orkanger. I høringsinnspillet til arealplanen for Malvik uttalte Jordvern Trøndelag blant annet: «Jordvern Trøndelag vil må det sterkeste protestere mot rådmannens innstilling til forslag for Arealplan Malvik der areal for travbane på Leistad er lagt inn. Vi viser til at det bygges ned alt for mye matjord i Norge og Trøndelag og matjorda trengs for å produsere mat til dagens og morgendagens innbyggere i Norge»

Fabrikken til Norsk Kylling og jordflytting i Orkdal

Hele fylkesstyret var i mars på befaring på tomte for kyllingfabrikken på Orkanger og fikk en grundig orientering av Norsk Kylling sin prosjektleder for jordflyttinga. Det var flyttet et jordlag på ca. 50 cm over et areal på ca. 120 dekar som var kjørt med lastebiler ca. 12 km til et område for oppdyrking. Det var viktig å få flyttet jorda mens det var frost i den. Etterpå var fylkesstyret på befaring på området for oppdyrking der matjorda var deponert. I løpet av sommeren og høsten 2018 kunne vi konstatere at grasveksten på området var bra, men ennå preget av sen våronn og ujevn overflate.

Travbane-saken i Malvik

Fredag 2. februar organiserte vi sammen med Malvik Bondelag fakkelaaksjon på Leistad der det er

foreslått å bygge ny travbane. Det ble mobilisert til en ny fakkelaaksjon for jordvern. Vi ville sette lys på jordvernet, og mange kom og støttet opp om aksjonen på Leistad. Politikere, folk flest, landbruksorganisasjoner, naturvernorganisasjoner, barne- og ungdomsorganisasjoner, journalister fra lokallagsaviser, var alle til stede. Felles for alle var et ønske om at matjord skal brukes til matproduksjon er velkommen til å delta.

Malvik ligger utsatt til for bruk av matjord. Det har vært og er veibygging. E6 har tatt mye matjord, og kommer til å gjøre det også de nærmeste årene. Dersom vi skal følge den nasjonale jordvernstrategien,

så kan det maksimalt nedbygges 320 dekar i året i fylket (gamle Sør-Trøndelag). Med alle arealplaner som ligger inne nå, så er en langt over det tallet. Nå vil vi markere at dette må ta slutt. Det er uaktuelt at travbane bygges på dyrkajord. Matjord som er nedbygd kan ikke erstattes. Det tar rundt 1000 år å danne et nytt matjordlag. I Norge er 3% av arealet dyrket jord. Bare halvparten av det arealet egner seg til korndyrking.

E6 sør og nord for Trondheim

Fylkeslaget har vært på to møter i Malvik arrangert av Nye Veier om bygging av ny E6 nord for Trondheim. Reguleringsplanen for en 4 felts motorvei er ennå ikke klart men prosessene med grunnerverv er allerede startet. Våre medlemmer har bistand fra våre samarbeidsadvokater i forhandlingen med Nye Veier.

Sør for Trondheim (Melhus – Ulsberg) er byggingen på deler av strekningen i full gang og ervervsprosessene avsluttet. Reguleringsplanen for en 4 felts motorvei Melhus – Støren er ennå ikke ferdig men også der er prosessene med grunnerverv i gang. Fylkeslaget har vært i kontakt og gitt bistand til enkelte berørte grunneiere.

Ørland Kampflybase og landbruket

Siden 2015 er reguleringsplanen blitt godkjent, byggearbeidene på basen er godt i gjenge og de første kampflyene er kommet til Ørland. Ørland kommune og Forsvarsbygg har også bidratt til finansiering av ulike rapporter knyttet til bøndenes utfordringer i forbindelse med etablering av basen.

Konklusjonen i rapportene er kortfattet slik:

1. Bøndene vil ha betydelig næringsulemper og kostnader knyttet til etablering av kampflybasen.
2. Husdyrbønder som må flytte ønsker primært ikke lenger å drive med husdyrhold.
3. Dagens situasjon med F16 er ikke en dyrevelferdsmessig utfordring for husdyrholdet rundt Kampflybasen. Videre undersøkelser 2018 og 2019 vil undersøke hvorvidt F35 utgjør en dyrevelferdsmessig utfordring.

Prosessen omkring Kampflybasen har pågått lenge og har blitt en påkjenning for de berørte bøndene og beboerne, særlig i rød støvsone. Mange av våre medlemmer gir uttrykk for at de er skuffet over at staten ved Norges største fastlandsinvestering ikke er mer raus overfor de få som tross alt må ta all belastning ved etablering av basen

Forsvarsbygg har høsten 2017 startet forhandlinger med 17 bønder og det har vært de første forhandlingsmøtene. I 2017 hadde Bondelaget møte med Forsvarsdepartementet der vi fikk gjennomslag at næringsulemper skal være et tema i forhandlingene med staten. Forhandlingene har pågått i 2018. Situasjonen er nå at av 34 gårdbrukere har 12 fått tilbud og 5 har skrevet under. Forsvarsbygg har frafalt kravet om fradeling av tomt der husene skal rives. Av de 7 som gjenstår har 4 verneverdige hus på gårdene som ikke kan rives (jfr tidligere uttalelse fra vernemyndighetene). Her ønsker Forsvarsbygg å overta hus med tomt og det må søkes om fradeling av tomta med det verneverdige bolighuset inne på gårdstunet. Som en prøvesak er det nå behandlet en slik fradelingssøknad som Ørland Kommunestyre gikk enstemmig mot og som nå ligger til Fylkesmannen i Trøndelag til avgjørelse.

NATO-øvelsen Trident Juncture

I oktober og november 2018 var Norge vertsnasjon for NATO-øvelsen Trident Juncture, en av alliansens største øvelser. Det er fylkene Trøndelag, Møre og Romsdal, Oppland og Hedmark som i størst grad ble berørt.

Den militære aktiviteten var synlig fra midten av august til midten av desember i forbindelse med frakting av materiell og personell. Selve hoveddelen av øvelsen var i perioden fra 31. oktober til 7. november med ut- og inntransport en måned før og en måned etterpå.

Vi hadde stort besøk i denne perioden: 45.000 soldater fra over 20 ulike land, 150 fly, 70 båter og rundt 4000 kjøretøy. Vi sendte tidlig ut informasjon til lokallagene om øvelsen og opplyste om hvordan de skulle forholde seg til eventuelle skader på jord, skog, vei og bygninger

forårsaket av øvelsen. Vi oppfordret dem til å møte på folkemøtene som ble arrangert i 7 kommuner.

De mest berørte kommunene i Trøndelag var Røros, Holtålen, Midtre Gauldal, Rennebu, Oppdal, Melhus(Hølonde), Midtre Gauldal, Orkdal, Hemne og Trondheim.

Den 30. oktober arrangerte Trident Juncture en stor demonstrasjonsdag på Rye på Byneset. Fylkesstyret var til stede på demonstrasjonen fra et utsiktspunkt ved gården til Sissel Langørgen.

I forkant av NATO-øvelsen har Sør-Trøndelag Bondelag deltatt på møter hos Fylkesmannen og Forsvaret. Det har vært fokus på gode kart som viser hvor en kan ferdes og ikke. Sårbare produksjoner og dyrkajord er «no go areas». Støy i forbindelse med DV-dagen på Byneset var også i fokus. Forsvaret hadde skadetelefon hvor grunneiere og dyreeiere kunne ringe å melde inn skader.

Rovdyr og beiteressurser

Sør-Trøndelag Bondelag har prioritert å bruke tid på å delta som observatører på møter i Rovviltnemda region 6. Vi har også koordinert arbeidet med felles fagteam rovdyr. Norges Bondelag har igangsatt et oppfølgingsprosjekt rundt erstatningssøknader og behandling av disse, og der er gårdbrukere fra Oppdal og Rennebu med. Karoline Hustad som er advokat hos Norges Bondelag følger opp dette.

Vi har også deltatt på dialogmøter hos fylkesmannen om forebyggende- og konfliktdempende tiltak og midler til dette, samt tilskuddene til tiltak i beiteområder. Her tas også andre saker opp som berører beitenæringa. Det er også diskutert om og hvordan en kan få et felles radiobjellelag i hele Trøndelag som kan betjene innkjøp og utleie av elektronisk utstyr som kan overvåke sau og lam på beite.

Felles fagteam rovdyr i Møre og Romsdal Bondelag, Sør- og Nord-Trøndelag Bondelag
Bondelagene i Midt-Norge har gått sammen om arbeidet med rovdyr og beiteressurser. Dette gjør oss mer slagkraftig og vi får brukt ressursene mer effektivt. I felles fagteam rovdyr sitter Odd Bjarne Bjørndal og Atle Frantzen fra Møre og Romsdal Bondelag, Anne Morken og Leif Hjulstad fra Nord-Trøndelag Bondelag og Frank Røym og Berit J Sølberg fra Sør-Trøndelag Bondelag.

Det er arbeidet mye med revisjon av forvaltningsplanen og grunnlaget for beregning av bestand av bjørn. Vi har dialog med Rovdata og SNO på en del områder. Vi følger også med på arbeidet med mulig felles forvaltning av den sørnorske jervestammen. Her har NINA utviklet et kartsystem som skal beregne ut fra hvilke kriterier en legger inn hvor sonen for jerv mulig kan ligge.

Revisjon av forvaltningsplan store rovdyr i rovviltregion 6 (Midt-Norge)

Arbeidet med revisjon av forvaltningsplan for store rovdyr ble igangsatt av Rovviltnemda i region 6 høsten 2016. Rovviltnemda vedtok forvaltningsplanen i mars 2018. De tre bondelagene i Midt-Norge leverte felles innspill til planen, og fikk bl.a gjennomslag for at Forollhogna og Øvre Sunndal skulle tas ut som forvaltningsområde for jerv. Vi fikk også gjennomslag for at innmark er prioritert beiteområde uansett. Klima- og miljødepartementet grep inn i Rovviltnemdas vedtak om forvaltningsplanen og ønsket utvidet bjørnesone og jervesone. Utvidet jervesone ville si å tilbakeføre Forollhogna og Øvre Sunndal som forvaltningsområder for jerv. Rovviltnemda var i flere dialogmøter med departementet og miljødirektoratet. Norges Bondelag bidro også med brev i saken. Alle tre bondelagene i Midt-Norge gikk inn og støttet Rovviltnemda. I løpet av høsten 2018 ble det klart at Rovviltnemdas vedtak fra 22. mars 2018 fikk bestå.

Bjørnesommeren 2018 – dialogmøte på Fosen 12. november

I våre områder er det Midtre-Gauldal, Holtålen, Røros, Tydal og Selbu som oftest har bjørneangrep på sau og lam. Sommeren 2018 ble områder på Fosen utsatt for bjørneangrep. Det ble fort stort fokus og interesse i media rundt dette. SNO bisto opplæring av lokalt fellingslag. Det lyktes etter hvert å få tatt bjørnen som var på rov på Fosen. Det siste rovet var bak et høyt gjerde hvor beitedyra gikk på innmarksbeite.

Sør-Trøndelag Sau og Geit sørget for informasjon til kommune og beitebrukere før fristen for erstatningssøknader. Sør-Trøndelag Bondelag sørget for et dialogmøte der Einar Frogner fra styret i Norges Bondelag og leder i Rovviltnemda, Gunnar Alstad, deltok. Det viste seg at beredskapen for å få i gang skadefelling og alt rundt dyra var veldig bra, men ivaretagelse av dyreeier og dennes familie har vi my å gå på. Det er en stor psykisk belastning å finne dyra sine drept av rovdyr.

Til sammen ble det felt 10 bjørner i hele Trøndelag i 2018. Den første som ble felt hadde overvintret i nærheten av

beiteområder i Singsås I Midtre-Gauldal som hadde store tap beitesesongen 2017. Bildet er tatt på viltkamera i det området sommeren 2017

Tapstall – organisert beitebruk

Organisert beitebruk Sør-Trøndelag

Sør-Trøndelag	Antall		Antall slept			Antall tapt			Tapt prosent			
	Lag	Medl.	Sauer	Lam	Storfe	Sauer	Lam	Storfe	Sau	Lam	Småfe	Storfe
2017	47	575	42 312	69 902	3 629	1 232	5 484	12	2,91	7,85	5,98	0,33
2016	52	627	45 905	75 034	3 789	1 313	5 374	13	2,86	7,16	5,53	0,34
2015	56	707	46 042	76 634	3 979	1 137	6 098	21	2,47	7,96	5,9	0,53
2014	57	685	44 242	73 874	3 983	1 101	4 943	34	2,49	6,69	5,12	0,85
2013	55	656	44 721	73 018	4 282	1 521	6 208	24	3,4	8,5	6,56	0,56
2012	59	968	44 527	71 814	4 261	1 272	5 530	18	2,86	7,70	5,85	0,42
2011	59	947	43 687	71 769	3 818	1 360	6 373	19	3,11	8,88	6,70	0,50
2010	60	972	44 613	73 610	3 848	1 516	7 069	13	3,40	9,60	7,26	0,34
2009	58	1 008	43 218	72 850	3 810	1 939	6 901	32	4,49	9,47	7,62	0,84
2008	58	998	42 750	70 527	3 750	1 300	5 892	36	3,04	8,35	6,35	0,96
2007	58	999	43 898	73 197	3 796	1 670	6 740	22	3,80	9,21	7,18	0,58
2006	58	1 040	45 901	75 136	4 160	1 739	6 870	22	3,79	9,14	7,11	0,53
2005	58	1 043	46 709	74 684	3 688	1 385	5 503	18	2,97	7,37	5,67	0,49
2000	59	1 027	44 766	64 936	2 861	1 241	5 559	4	2,77	8,56	6,20	0,14
1995	60	1 087	47 548	69 822	2 120	806	4 522	5	1,7	6,5	4,54	0,24
1990	57	900	42 160	65 060	-	771	3 316	-	1,8	5,1	3,8	-
1985	55	1 163	46 348	67 363	-	704	3 140	-	1,5	4,7	3,4	-
1981	58	1 235	40 515	57 823	-	574	2 866	-	1,4	5,0	3,5	-

Oppdatert med statistikk fra søknadsomgangen 2017 per 4. januar 2018.

Etter at Trøndelag ble ett fylke, så er statistikken for organisert beitebruk fram og med 2018 for Trøndelag. Totalt ble det i Trøndelag sluppet 75.364 sauer og 123.356 lam på beite, samt 7300 storfe. Tapsprosenten for sau er 4,33%, lam 8,46%, sau + lam 6,89% og storfe 0,7%. Det er til sammen 92 beitelag i Trøndelag.

Inn på Tunet (IPT)

Inn på tunet (IPT) er tilrettelagte og kvalitetssikrede velferdstjenester på gårdsbruk. Tjenestene skal gi mestring, utvikling og trivsel. Aktiviteten i tjenestetilbudet er knyttet opp til gården, livet og arbeidet der. Det var i 2018 39 godkjente i det som tidligere var Sør-Trøndelag fylke.

Inn på Tunet – kontaktforum

Da Trøndelag ble ett fylke i 2018 ble det satt i gang et arbeid for å lage en felles handlingsplan for arbeidet med Inn på tunet-næringa. Fylkesmannen initierte og gjennomførte en prosess-dag 7. november der tilbydere av IPT-tjenester, organisasjoner, kommuner, fylkeskommune og fylkesmannens folk sammen jobbet med veien videre for IPT i Trøndelag.

I kontaktforumet møter bondelag, fylkesmannen, fylkeskommunen, IPT Midt-Norge (nettverket), IPT Trøndelag SA og Norsk Landbruksrådgivning HMS. Dette tar arbeidet fra prosessdagen videre.

Sør-Trøndelag Bondelag har også vært representert i ei arbeidsgruppe hos Norges Bondelag som jobber med digital læringsplattform for IPT.

Prosjekter/engasjementer

Klimasmart Landbruk

Norges Bondelag har sammen med andre aktører i landbruksnæringa og forskning igangsatt prosjektet Klimasmart Landbruk med mål om å redusere utslippene av klimagasser fra landbruket med 20 % samtidig som matproduksjonen skal øke. Klimasmart landbruk har vært tema på flere møter i 2018. I tillegg var mange av våre medlemmer profilert når det gjelder klimasmarte tiltak under #100 klimaløsninger. I løpet av 2019 vil mange av våre medlemmer med melkeproduksjon få besøk av klimarådgiver og tilgang til en «klimakalkulator».

Økologisk Foregangsfylke Trøndelag

Sør-Trøndelag Bondelag er representert i styringsgruppen i prosjektet som drives av Norsk Landbruksrådgiving og ledes av Fylkesmannen. Trøndelag er den region i landet med størst økologisk areal, ca 112 300 da i 2016, tilsvarende omtrent 7 % av jordbruksarealet. De trønderske økoprodusentene driver i hovedsak med grovfôrproduksjon, men det produseres også en god del korn. Trøndelagsfylkene har siden 2010 vært foregangsfylker for økologisk melk og i 2015 ble også kjøtt innlemmet i prosjektet. Hovedmålet i prosjektet er at Trøndelag skal være ledende i landet på økologisk melkeproduksjon. Handlingsplan Trøndelag- mer økologisk 2017-2021 peker på utfordringer og muligheter, og gjennom mål og strategier skal den være et verktøy for å øke den økologiske produksjonen i regionen.

Økouka har vært en årlig aktivitetsuke siden 2011 og hensikten er å inspirere folk til å ta i bruk mer økologiske produkt og spre kunnskap om økologisk produksjon generelt og i Trøndelag spesielt. Økouka er en satsing også i Foregangsfylke økologisk melk og kjøtt. Hoveddelen av arrangementene foregår var perioden 29. september til 6. oktober. Under Økouka foregår det arrangement fordelt på

mange steder i Trøndelag. Det arrangeres matkurs, bakekurs, gourmetkvelder, høsttakkefester, bokkaféer, kokkekurs for amatørkokker, ost og vinkveld, åpen dag, åpen gård, inspirasjonsvandring i grønnsakshager og flere fagseminar.

Fagseminarene retter seg mot storhusholdning, gårdbrukere, forvaltningen og lærere både i grunnskole og videregående skole og folk flest. De ulike fagseminarene er:

- Økologisk fagseminar på Skjetlein videregående skole den 2. oktober..
- Inspirasjonskurs for offentlige kantiner på NTNU den 4. oktober.

Prosjekt økt storfekjøtt i Trøndelag

Målet er å økte verdiskapingen fra midtnorsk kjøttproduksjon ved hjelp av differensiering og regionale merkevarebygging Bruker L21T – metodikk for å involvere hele verdikjeden (bonde, ansatt, tillitsvalgte) – bidra til samhandling og utvikling til det beste for regionen. Knut Johan Singstad fra fylkesstyret er vår representant i styringsgruppen. Deltakere for øvrig er Nortura, Meråker Kjøtt, Vilteksperten, Felleskjøpet Fôrutvikling og Sparebanken Midt-Norge.

Urbant og Bynært Landbruk

Prosjektet ble etablert i 2015 etter initiativ fra Fylkesmannen i Sør-Trøndelag og Sør-Trøndelag Bondelag. Prosjekteier i dag er Trondheim kommune. I tillegg er flere andre aktører med, blant annet NTNU, NIBIO og Ruralis.

Bakgrunnen for prosjektet er å øke legitimiteten for det bynære landbruket og få flere urbane innbyggere interessert i landbruk og vekstprosesser. Folkehelse Urbant landbruk tilrettelegger for møteplasser i lokalsamfunnet. I tillegg kan Urbant landbruk være en god arena for integrering.

Nytt kompetansesenter for urban dyrking på Voll gård i Trondheim ble etablert høsten 2016. Kompetansesenteret på Voll gård skal blant annet bidra til å utvikle småskala økologisk dyrking og være til glede for alle med interesse for dyrking av mat i Trondheimsområdet. Gården tilbyr dessuten muligheten til å kjøpe jord, gjødsel og pallekarmer, samt å leie nødvendige redskaper.

Sør-Trøndelag Bondelag er representert i referansegruppa for prosjektet og har bidratt med innlegg på et informasjonsmøte i Trondheim.

Trondheim kommune ønsker å fremme ny næringsutvikling i skjæringspunktet mellom det bynære landbruket og det urbane landbruket. Bynært landbruk er det profesjonelle, næringsbaserte og tradisjonelle landbruket i byens randsone. Det omfatter jordbruk, skogbruk og husdyrhold. Det urbane landbruket er med på å synliggjøre det tradisjonelle landbruket for byens befolkning. Det bynære landbruket er på sin side en kilde til kunnskaps- og erfaringsutveksling som aktørene i byen kan ha nytte av.

Landbruk 21

L21T er et regionalt innovasjonsprogram med utgangspunkt i det trønderske landbruket, etablert og drevet av landbruksnæringa i begge trøndelagsfylkene. L21T er et utviklingsredskap som skal bidra til et mer bærekraftig landbruk – miljømessig, sosialt og økonomisk. Det overordnede målet er å mobilisere det kreative og kompetente landbruket til nytenking og samarbeide på tvers av ulike verdikjeder og sektorer, involvere tradisjonelle og utradisjonelle næringsaktører og løfte gode ideer fra næringa til FoU.

L21T jobber innenfor fem strategiske innsatsområder; Økt verdiskaping, Økt produksjon, Industriell biomasseforedling, Landbrukshelse og Klima. Initiativene og prosjektene som L21T setter i gang innenfor disse satsingsområder følger en tversektoriell og bioøkonomisk tankegang for å fremme synergien mellom jordbruk, skogsbruk, havbruk og fiskeri.

Fylkesleder Kari Åker deltar i styringsgruppen for Landbruk 21 og fylkesbondelagene er representert i en del av prosjektene som kjøres under Landbruk 21.

Reindriftsprosjektet i Nord-Østerdalen og Røros

Hedmark Bondelag inviterte til møte om prosjektet der fylkesleder Kari Åker deltok. Prosjektet skal bidra til å løse utfordringene som er mellom reindriftsnæringa og bruken av gårdbrukernes innmark. Det er ansatt en prosjektleder i prosjektet som er initiert av fylkesmannen i Hedmark. Det er bl.a igangsatt et arbeid for å få til et sperregjerde mot innmarka i Tufsingdalen.

Grovfôr-utvalg i Norges Bondelag

Årsmøtet i Norges Bondelag vedtok i 2015 at det skal arbeides for at jordbrukets norskproduserte fôrandel innen 2025 skal økes til 85 prosent. Det ble etablert en arbeidsgruppe hvor fylkesleder Kari Åker sitter.

Referansegruppe for statsallmenningsutvalget

Dette utvalget ble opprettet i 2016 og arbeidet ble avsluttet i 2018. Statsallmenningsutvalget skulle gjennomgå lovverket for statsallmenningene og komme med forslag til forenkling og modernisering av lovverket. Utvalget var sammensatt av de interessene som gjør seg gjeldende i statsallmenningene, blant annet fra Norges Bondelag. Bondelaget har i den forbindelse en referansegruppe der fylkestyret v/ Frank Røym fra Sør-Trøndelag Bondelag er representert og vi har deltatt på møter i referansegruppen samt gitt innspill til tekst i utredningen. Utvalget er viktig i en avklaring om bruksberettigete sine rettigheter på statens grunn, samt forholdet til Statskog.

Stiftelsen Voll gård

Sør-Trøndelag Bondelag er representert i styret til Stiftelsen Voll gård. Voll gård ligger på Moholt og er «hele byens bondegård». Gården eies av Sør-Trøndelag Landbruksselskap. Unders Stiftelsen Voll gård ligger drifta av besøksgården som er godkjent både som 4H-gård og Inn på tunet gård. Tre frivilligsentraler er knyttet til stiftelsen: Strinda Frivilligsentral og Jekken Frivilligsentral som begge

ligger på Voll Gård, samt Frivilligsentralen på Ranheim som er lokalisert på Presthus Gård. Presthus Gård eies av Felleskjøpet, men Voll Gård har bidratt med arrangement og dyrking av poteter der i 2019. Kompetansesenter for urbant og bynært landbruk er lagt til Voll gård og har egen prosjektleder «importert» fra USA. OpplevelsesVoll, Åpen Gård på søndager og opplegg med gårdsbesøk for skoler og barnehager er hovedaktivitetene på gården. Det er seks fast ansatte, i tillegg har Trondheim kommune en del ansatte der i forbindelse med kulturelle aktiviteter og tilrettelagte arbeidsplasser. Jekken Frivilligsentral har aktiviteter for psykisk utviklingshemmede.

Bøndenes Hus AS

Generalforsamling i Bøndenes Hus var 5. juni, og Sør-Trøndelag Bondelag deltok på denne forsamlingen. Sør-Trøndelag Bondelag har 10 aksjer i Bøndenes Hus og har gjort vedtak om å kjøpe flere aksjer når anledningen byr seg.

Alliansebygging og samarbeidspartnere

Trøndelag Fylkeskommune

Ved dannelsen av Trøndelag Fylkeskommune ble en del av de møteplasser og kontaktpunkter vi har vært vant med borte. Vi har ikke lenger innflytelse på tildeling av midler til Rekruttering og Kompetanse (RK) og vi har ikke heller kommet i god nok inngripen i Fylkeskommunens rolle som næringsaktør. Det har ikke vært innkalt til møter i referansegruppa for RK midlene i 2018.

Fylkesmannen i Trøndelag

Fylkesmannen i Trøndelag har i likhet med Trøndelags Fylkeskommune vært igjennom en fase med sammenslåing og omorganisering. Fylkesmannen har sett behovet for å samordne kontaktene med faglagene. Det har vært møter i Regionalt Landbruksforum og Regionalt Miljøforum.

Tverrfaglig skolematprosjekt hos Fylkesmannen

Idéen om et skolematprosjekt ble lansert på turen til Grüne Woche i Berlin i januar der Trøndelags ordførere og fylkespolitikere var med. Gjennom vinteren og våren har tre avdelinger hos Fylkesmannen jobbet videre med idéen i tre avdelinger - helse og sosialavdelingen, kommunalavdelingen og landbruksavdelingen, og det ble lyst ut midler som kommunene kan søke på med tanke på å finne modeller som kan fungere når det gjelder skolemat. Et spleiselag for framtida - dette skal vare. Både fylkeslege Jan Vaage, kommunaldirektør Erik Stene og landbruksdirektør Tore Bjørkli er enige om at et godt måltid er både sosialt engasjerende og vil øke trivselen for læring. Og måltidet kan bli en alternativ læringsarena for de som trenger det. Nå er det opp til skolelederne og benytte seg av anledningen.

Borgny Grande fylkesleder i Nord-Trøndelag Bondeklag, Erik Stene kommunaldirektør, Jan Vaage fylkeslege, Kari Åker fylkesleder i Sør-Trøndelag Bondeklag og Tore Bjørkli landbruksdirektør. Rundt 40 ordførere, rådmenn og et knippe fylkespolitikere startet første Matfestival-dag i Herresalen i Erkebispegården der Fylkesmannen og de to bondeklagene i Trøndelag inviterte til Trønderfrokost. Skolematprosjektet sto i fokus, og mat er viktig for læring og trivsel. Og jordressursene er viktig for at det skal bli mat.

Den 2. august inviterte Fylkesmannen og de to bondeklagene i Trøndelag til Trønderfrokost. Inge Johnsen (bildet under) og hans mannskap fra Lian Restaurant sørget for at bordene inneholdt en skikkelig bondefrokost med brød, smør, mjølk og pålegg fra kjøtt, egg, fisk og bær.

Grautrams 2017 Alfred Kristiansen sørget for en dugelig og god havregrøt med spennende tilbehør. Ferden gikk så til åpningsseremoni for Matfestivalen.

Gjengen som serverte Trønderfrokosten for ordførerne i Herresalen i Erkebispegården fra venstre: Berit J Sølberg, Anne Drugli, Kari Åker, Halvor Braa, Eli Birgitte Singstad, Jon Gisle Vikan, Knut Johan Singstad, Borgny Kjølstad Grande, Ailin Wigelius, Audhild Slapgård og Frank Røym.

Tenkeloft Trøndersk Landbruk

Det har ikke vært møter i Tenkeloft Trøndersk Landbruk i 2018, men det har vært møter i arbeidsgruppa.

Nettverk nye og unge bønder

Det ble stablet på plass en arbeidsgruppe i Trondheimsområdet med hjelp fra landbruk på miljøenheten til Trondheim kommune. 9. februar hadde vi samling for nettverkene, og vi ble enige om å gjennomføre en temadag om muligheter i landbruket og finansiering av prosjekter på Skjetlein til høsten. Denne ble det ikke stor nok interesse for til at den ble gjennomført.

Sør-Trøndelag Bondelag deltok på Landbrukshelg i Tromsø 10. mars hvor vi formidlet opplegget med nettverk for nye og unge bønder. To arbeidsgrupper kom i gang der.

Det er jobbet med å få på plass et rekrutteringsprosjekt for landbruket, og Fylkesmannen inviterte til prosess-samling på Fantasigården i Lånke 25. mai. Mange deltok, og et godt grunnlag for innhold til prosjektet ble jobbet fram. Vi har vært med i arbeidsgruppa som har laget prosjektbeskrivelsen, og det er bevilget penger fra Fylkesmannen og Fylkeskommunen til prosjektet. Prosjektleder vil bli ansatt i 2019. Arbeidet med nettverk for nye og unge bønder vil ha høy prioritet i det prosjektet.

Politikerkontakt

Fra rundturen i Trondheim vi laget for Arbeiderpartiet. Her besøkes pelsdyrfarmen til Bjørnar Berg på Byneset.

Sør-Trøndelag Bondelag har gitt innspill til alle politiske partier til partiprogrammene foran fylkestingsvalget i 2019. I innspillet la vi vekt på at landbruk og matindustri er viktige næringer i fylket vårt og bør omtales i programmene. Vi pekte videre på at Trøndelag er i dag regnet som den største matregionen i landet, med et allsidig landbruk hvor maten produserer fra fjord til fjell. Vi finnes i hver kommune i hele fylket hvor vi produserer frukt, grønt, bær, melk, egg, kjøtt, kulturlandskap og tilleggsnæringer. Vi skaper verdier for 4 milliarder i primærleddet og sysselsetter ca 18 550 personer i fylket, noe som utgjør 8,3% av personer i ordinært arbeid i Trøndelag.

I løpet av året har vi hatt møter og kontakt med alle de største politiske partiene. Vi ble invitert av Frp til deres fylkesstyremøte og holdt et innlegg om landbruk. Høyre var med på befaring i forbindelse med tørken og innsamling av halm i sommer, med et møte i etterkant der vi også tok opp problematikken knyttet til hjort og landbruk. På dette møtet deltok medlemmer fra Hitra Bondelag. Vi organiserte en rundtur i Trondheim med gårds- og bedriftsbesøk for Ap i juni og bidro også til Arbeiderpartiets ukes «Tour of Landbruk» i høst der de i løpet 5 dager reiste rundt i hele Trøndelag og traff bønder, faglag og besøkte bedrifter. Med Senterpartiet har vi hatt møter med enkeltpolitikere og har spesielt god og nær kontakt med Stortingsrepresentanten fra Sør-Trøndelag. Vi har hatt møter med stortingsrepresentanter og fylkespolitikere fra Venstre og SV på vårt kontor. Vi har også vært representert på MDGs representantskapsmøte i Trøndelag hvor vi fikk god dialog rundt temaet «Konflikten beitedyr og rovdyr i et perspektiv hvor det er behov for å bruke utmarka til å produsere mat».

Oi! Trøndersk Mat og Drikke as

Sør-Trøndelag Bondelag deltar på generalforsamlinga til Oi! Trøndersk Mat og Drikke as. Oi! bidrar til å videreutvikle, profilere og fremme matproduksjon fra fjord til fjell i Trøndelag. Matmanifest-dagen, matfestival, bryggerifestival, tilrettelegging og gjennomføring av stand på Grüne Woche er noen av prosjektene Oi! har. Grønn Forskning er også lokalisert der.

Tilbakeblikk på Berlin og "den grønne uka"

I slutten av januar dro ordførere og fylkespolitikere fra Trøndelag til Grüne Woche i Berlin, og vi i bondelaget fikk følge med. Det var Fylkesmannens landbruksavdeling i Sør-Trøndelag som inviterte til turen.

Kari Åker og Kari Kolle. Kari Kolle jobber i Matnavet på Mære og er en av ekspertene på Grüne Woche og det å organisere en stand her. Oi! Trøndersk mat og drikke as er også med og organiserer standen med alt av utstyr, mat og folk som skal bringes inn til Tyskland og messehallen.

Fylkesmann Frank Jensen innledet regionsamlinga med å sitere tidligere statsminister Oddvar Norli som sa "welcome to this mess". Men vi forsikrer at opplegget til Innovasjon Norge, Fylkesmannen og Landbruks- og matdepartementet ikke er noe rot. Her var møter, foredrag, middager og besøk på utstillinga i et tett pakket program for to dager. Ordførere, fylkespolitikere og vi andre som fikk være med hadde to lærerike dager om norsk og trøndersk landbruk, lokalmatproduksjon og turisme.

Fylkesmann Frank Jensen sa også at produsentene fortjener at vi forstår mer av det de driver med, at vi får til samspillet mellom natur, bonde, forbruker og samfunnet forøvrig. Landbruksdirektør i Trøndelag, Tore Bjørkli, holdt også et innlegg for forsamlingen. - Det er menneskene som utgjør det vi kjenner med landbruket og gjør at realressursene utnyttes. I Trøndelag har vi rundt 200 lokalmatprodusenter som det siste året omsatte varer og tjenester for rundt 800 mill kroner. Rundt lokalmatprodusentene er det bygd opp suksessrike konsept. Vi har Trøndersk Matfestival, Trøndersk Matmanifest, Rørosmat, Den Gylne Omvei og Bondens Marked. Landbruksdirektøren kunne fortelle at den samla verdiskapinga for trøndersk landbruk pr nå er på 3,2 mrd kroner i året og at den har økt med 16% over de siste 5 åra! I tillegg generer landbrukssamvirke verdier for 6 mrd kroner og i tillegg kommer den private delen.

Det ble mye snakk om tall og verdier på samlinga for ordførerne og fylkespolitikerne. Politikere liker kanskje tall, og i Trøndelag er det snakk om store tall. Terje Søvik, leder i hovedutvalget for næring fortalte hva sjø og hav bidrar med og at potensialet for vekst i "den blå åkeren" fortsatt er stort. 300.000 tonn laks produseres på Trøndelagskysten. Det er

20% av den nasjonale produksjonen av laks. 95% eksporteres til utlandet. I tillegg er vi store på sild, taskekrabbe, blåskjell og kamskjell. Mer er på trappene, f.eks tareprodukter.

Det ble stadig nevnt at Trøndelag skal bli Nord-Europas matregion nr 1. Det snakkes om Matriket Midt. Mens fylkeslege Jan Vaage snakket om matglede gjennom hele livet. Og her bet vi oss spesielt godt merke til prosjekt skolemåltid som er på trappene og som fylkeslegen brenner veldig for. Måltider til eldre blir tatt vare på gjennom "Leve hele livet" som er en kvalitetsreform for eldre som kommer til våren. Men skolemåltider, det må det tas tak i sa den engasjerte fylkeslegen. Og vi vet nå i ettertid at det er han godt i gang med, og han ønsker bygdekvinnelaget og andre på banen i prosjektet.

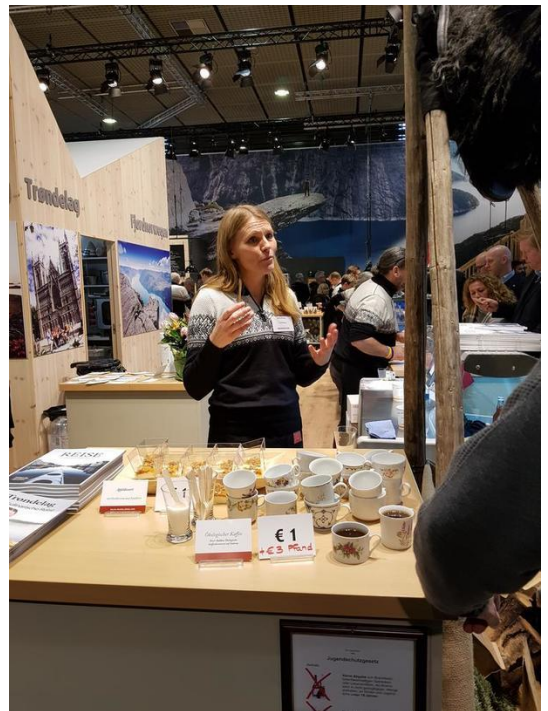
Direktør i Innovasjon Norge i Trøndelag, Vigdis Harsvik, vil ha oss ut i den store verden. Ny eksportstrategi i 2017 har som mål å øke eksporten av norske jordbruksprodukter. Da må vi ha langsiktig satsning og vi må kunne levere. Reiseliv og mat skal ikke nedvurderes, og vi må tenke på hva Trøndelag skal være kjent for. Brand Norway er en profilering av Norge.

Retten etter foredraget gjorde fylkesleder Kari Åker fra Rissa en lokal oppdagelse. Det dukket opp en eplemost fra Stadsbygda fra en produsent hun aldri hadde hørt om! Så Kari dro helt til Berlin for å oppdage "Eplemost fra Alvheim" :-D

Også "utvalgte" ordførere fikk si noen ord. Vinden fra Åfjord, Vibeke Stjern, skal visst i følge henne selv muligens starte med honning og ullgris. Hun er opptatt av at en må gå med små steg og at det må gå an å få til noe i lag! Åfjord kommune skrev under Matmanifestet i 2015, mest som en kickoff til seg selv. Stjern fortalte om Stokkøya og Bygda 2.0, sanselage og prisen Gylne måltidsøyeblikk som eldresenteret fikk i 2015. Og ikke minst om Åfjordspizzaen som har tatt av på Matfestivalen i Trondheim. Destinasjon og mat er vår spydspiss, sa den engasjerte ordføreren.

Ordfører i Holtålen, Jan Håvard Refsethås, holdt også et engasjert innlegg. Røros er "lokalmathovedstaden" og en fagskole i lokalmat er etablert der. Nå rigger Holtålen seg for matfestivalen i 2018.

Her er vi kommet ca halvveis i alle innleggene som var de to dagene. På dag to hadde Innovasjon Norge en fagdag i den norske ambassaden i Berlin. Deretter gikk turen ut til selve utstillingsområdet til Grüne Woche. Det enorme utstillingsområdet - idrettsarenaen som opprinnelig ble bygd til OL i Berlin i 1936. Nå er det mange store haller og på de timene vi var der, så fikk vi bare med oss en liten brøkdal. Etterhvert som vi begynte å skjønne oss på skiltinga, turde vi å gå litt lenger unna den norske standen. Litt i ring gikk vi også, syntes vi nettopp hadde passert den samme scenen flere ganger:-D Uansett, opplevelsene i forbindelse med Grüne Woche i Berlin var store, både for oss som fikk være med fra bondelaget, men også for mange av ordførerne. Ordfører i Oppdal, Kirsti Wellander, uttrykte at nå har hun mer kunnskap til å forstå og hjelpe de som driver med matproduksjon i hennes kommune.

Brit Melting fra Oi! Trøndersk mat og drikke as har tysk kunnskapene i orden og forklarer i vei om Trøndelag og maten som serveres. Legg merke til kaffekoppene som er fra mange prestgjeld i Trøndelag. Det ble servert bålcaffe på standen i disse koppene og det var pant på koppene, 3 euro, som en fikk tilbake hvis en bragte koppen tilbake:-)

Forsikringsavtaler i bondelaget

Bondelaget har en samarbeidsavtale med Gjensidige på tingforsikring. Personforsikringene er flyttet til Landkreditt Forsikring som Norges Bondelag inngått en samarbeidsavtale med. Det ble da etablert Bondelagets personforsikringskontor.

Unngå brann på gården din

De fleste landbruksbranner skyldes feil på elektrisk anlegg og utstyr. Å gjennomføre en el-kontroll er derfor noe av det viktigste du kan gjøre for å sikre gården din mot brann.

El-kontroll med termografering gir deg:

- en tryggere hverdag
- rabatt på brannpremien på forsikringene dine
- grunnlag for god risikoscore og topprabatt på forsikringene

Kontakt oss på telefon 915 03100 eller les mer på gjensidige.no/landbruk

Gjensidige

Midtnorsk Landbruksråd (MNL)

I desember 2017 fattet styret i Norsk Landbrukssamvirke nye retningslinjer for regionale landbruksråd. Disse ble tatt til etterretning av Midtnorsk Landbruksråd. Formålet ble presisert: Landbruksrådet er et samarbeidsforum for landbrukets organisasjoner og skal bidra til å fremme landbrukets felles interesser i regionen. Landbruksrådet skal være en arena for læring, nettverksbygging og koordinering for tillitsvalgte og ansatte på regionalt nivå, bidra til en koordinert samfunnskontakt i regionen og delta i utvikling av regional grønn næring og bruk av regionale virkemidler.

Et nytt arbeidsutvalg ble utpekt av medlemsorganisasjonene etter årsmøtet i juni 2018. AU i MNL i 2018 har vært: Oddvar Mikkelen, leder (Bondelagene), Birgit Oline Kjerstad (Tine), Ola Endre Liseter (Bonde og Småbrukarlagene), Ragnar Valstad (Nortura) og Hilde Haugan Hynne (Felleskjøpet Agri). I 2018 har det vært 4 møter i AU.

30 januar ble det avholdt møte i en samlet Landbruksråd på Surnadal Hotell, er nye retningslinjer ble presentert og organisasjonenes forventninger ble presentert. Årsmøte i MNL ble avholdt i Molde 19. juni. Den 19 – 20 november ble det avholdt en stor landbrukskonferanse i Trondheim med tema markedsmuligheter og markedsutfordringer.

Prosjekt Grønn Forskning i Midt-Norge

Midtnorsk Samarbeidsråd er prosjekteier for Grønn Forskning. Bak etableringen av Grønn Forskning lå det et ønske fra næringsaktørene i landbruket om å involvere seg mer i Forsknings- og utviklingsarbeid, FoU, og være den som bestiller forskning i stedet for å velsigne den. En ville legge til rette for utvikling av etterspurt kunnskap og utnyttelse av kunnskap gjennom samarbeid mellom næringsaktører, kunnskapsmiljø og offentlig sektor. Et viktig moment her var – og er – å bidra til mer brukermedvirkning i forskninga.

Hovedpilaren i Grønn Forskning er næringsgruppene. Næringsgruppene settes ned hver høst innenfor flere fagområder i landbruket. Ei næringsgruppe består typisk av 5 deltakere, hvorav flertallet i gruppa skal være næringsutøvere. De øvrige deltakerne i gruppa er rådgivere eller tillitsvalgte i næringa. Deltakerne i ei næringsgruppe skal være spredt på alle tre fylkene i Midt-Norge. I arbeidsåret 2018 har Grønn Forskning følgende næringsgrupper i sving: Korn, Grovfôr, Sau, Kjøtt, Melk, Grønnsaker/bær/potet/frukt, Blå/grønn sektor og Klimasmart landbruk.

Tidligere leder i Samarbeidsrådet, Lars Morten Rosmo, har vært leder av styringsgruppa og fylkesbondelagene er representert der.

Trøndersk Kornutvalg

Det er avholdt ett møte i Trøndersk Kornutvalg, der hovedtema var innspill til jordbruksforhandlingene. På etterjulsvinteren ble det gjennomført et kornmøte i Meldal. 11. – 13. desember ble en serie med tre fagmøter avholdt i regi av Trøndersk Kornutvalg. Møtene var på Mære Landbruksskole, Skatval Samfunnshus og Skjetlein Videregående skole. Møtene samlet rundt 120 kornprodusenter til sammen til fagmøtene om korn. Det er 15. året at kornmøtene arrangeres og det er som oftest stor oppslutning omkring møtene.

Årets program så slik ut: Resultat fra Havre NM, Trøndersk kornproduksjon, valg av arter og sorter som verdi i kraftforet, verdiprøving 2018, Kostnadseffektiv kornhandtering fra åker til pellets.

Trøndersk Kornutvalg ble årets Trønderske Mestre i Havredyrking! Her mottar Audhild Slapgård og Jon Gisle Vikan utmerkelsen på vegne av Trøndersk kornutvalg. Prisen ble delt ut av Olav Aspli fra Norsk Havreforening.

Kommunikasjon og synlighet

Kommunikasjon og synlighet er viktig arbeid for landbruket og bondelaget. Sosiale medier og lokale og regionale aviser, TV og radio er viktige og det jobbes aktivt for å få plass i media. Aksjoner, kampanjer og Åpen Gård er viktige for å synes. Jordvernsaken ble «belyst» i starten av året med en fakkelaksjon på Malvik. Det å stå på stand på utdanningsmesser, matfestival, kuslipp og bygdadager er også viktig for å synliggjøre bondelaget.

Sør-Trøndelag Bondelag har etterlyst arbeid med å videreutvikle Den Grønne Skolen slik at landbruket er synlige på internett når det gjelder opplegg for skoler og barnehager. Her jobber Norges Bondelag med en ny hjemmeside og den rulles ut i 2019. Det gjøres også et arbeid i organisasjonen på digitalisering av Landbruksspillet.

Oi! Trøndersk Matfestival

2.-3. august ble den fjortende matfestivalen i Trondheim gjennomført. Et økende antall lokalmatprodusenter, i år 155, var påmeldt. Publikumsstrømminga er på rundt 200.000 og øverst i Munkegata var barneaktivitetene og vår egen kornmaling godt i gang da Matfestivalen åpnet. Teltet fyltes raskt med barn og voksne som ville prøve kornmaling, bake potetlompe med bygdekvinnelaget, sykle seg smoothie med 4H, plukke gulrot hos Bonde- og Småbrukarlaget, lage gulrotsuppe med Unge Kokker og alt det andre som foregikk. Tusen takk til Byneset Bondelag, Bjugn Bondelag, fylkesstyret, Malvik Bondelag, Strinda Landbrukslag, Hølonda Bondelag, Skaun Bondelag, Tiller og Leinstrand Landbrukslag og Klæbu Bondelag som stilte med mannskap. Gull verdt! På bildet over er kornmalings-gjengen representert ved skauningene og hølondingene.

Åpen Gård

I jubileumsåret 30 år med Åpen Gård, 2018, ble det gjennomført fem arrangement.

Sør-Trøndelag Bondelag retter en stor takk til Rissa Bondelag, Hemne Bondelag, Rennebu Bondelag, Agdenes Bondelag, Hølonda Bondelag og Melhus Bondelag som la til rette og gjennomførte årets Åpen Gård. Vi er stolte av at de lokale bondelagene år etter år gjør denne viktige jobben, sier fylkesleder Kari Åker. Alle arrangementene opplever gode besøkstall.

Aldri før har det vært så mange på Åpen Gård i Rissa, jubler lokallagsleder Petter Harald Kimo i Rissa Bondelag. Der hadde de rundt 1000 besøkende på Reins Kloster hos Hans H Hornemann og Sissel Grimsrud søndag 26. august. Det var kilometervis med biler parkert langs veiene, påstår Kimo. Mange var engasjerte, og gården var godt tilrettelagt for å ta i mot de besøkende. Til og med egen Åpen Gård-brus var laget til arrangementet. Og det var fylkesmesterskap i potetskrelling!

Også i Hemne jubler lokallagslederen over alle som kom på besøk under Åpen Gård hos Arne Ivar Ness og Inger Marie og Ole Torevik 1. september. Kanskje rundt 350 eller flere var innom! Det var mange aktiviteter også i Hemne. Riding på hest og spannholding-konkurranse var populært i tillegg til å besøke dyrene i fjøs og innhegninger.

I Rennebu var Martin, Anne Marit og Mikkel Andre og Sigrid Hamre Gunnes og Jakob Gunnes vertskap på de to gårdene tett i tett på Stamnan.

Også her var det kanskje 400 besøkende i finværet 1. september, noe lokallagsleder i Rennebu Bondelag Tormod Herre var fornøyd med. Hos Myrmo er det melkeproduksjon, så her kunne en gå i fjøset å se på kyr, okser og kalver. Hos Gunnes er det kornproduksjon og varmeproduksjon, så her var det demonstrasjon av fliskutting til flisfyringsanlegget.

I Agdenes var Jonas Vinge på Valset vertskap 2. september. Hva som skjedde der må vi nesten komme tilbake til, for vi har ikke fått inn bilder derfra enda. Uansett er det en kjempeviktig jobb som er gjort med Åpen Gård der også.

Lørdag 22. september var det duket for den nå tradisjonelle Åpen Gård på Øya videregående skole som Hølonda Bondelag og Melhus Bondelag samarbeider med bl.a skolen og Melhusbanken om. Til tross for vind og regn fra ekstremværet "Knud", så

strømmet folk til arrangementet. Det ble meldt om nærmere 3000 besøkende!

Lokallagslederne Jorid Jagtøyen i Melhus Bondelag og lokallagsleder i Hølonda Bondelag Bjørn Olve Kjösen er veldig fornøyde, og her poserer de sammen med leder i Norsk Bonde- og småbrukarlag, Ann Merete Furuberg.

Vi retter en stor takk til alle som har stilt opp og stilt gården sin til disposisjon for Åpen Gård. Vi skjønner at det legges ned utrolig mye arbeid og mange gjør seg flid med at det skal se ordentlig ut når en ønsker velkommen til gårds.

Stand på Kuslipp på Skjetlein

Lørdag 5. mai arrangerte Skjetlein vgs i samarbeid med TINE, Rørosmeieriet og Økologisk Norge (tidligere Oikos) "Kuslipp". Nærmere 5000 kom for å se! Sør-Trøndelag Bondelag hadde stand med kornmaling, og det ble en hektisk og trivelig lørdag:-)

For andre gang ble det arrangert "Kuslipp" på Skjetlein vgs. I fjor var det rundet 2500 publikummere, i år må det være nærmere 5000, utbrøt ansatte ved skolen som fikk en travel lørdag. Sør-Trøndelag Bondelag stilte

mannsterke fra både fylkeskontor og fra Leinstrand og Tiller Landbrukslag. Heldigvis hadde vi med alle kornkvernene våre, for å male eget mjøl er kjempepopulært. - Sjå den kaffekøa der, da, utbrøt en kaffetørst fylkesleder Kari Åker, som var mektig imponert over det store oppbudet av folk.

Det var lagt til rette for mange aktiviteter. TINE hadde ansiktsmaling, og TINE-ambassadørene delte ut smaksprøver og små kyr som dukket opp i hendene og på klærne til hundrevis av smårollinger.

Griser, kalver og lam var det mulighet til å klappe på. Kaniner også. Traktorer kunne prøvesittes. Nortura hadde smaksprøver, og Gammelgården Lysklett solgte økologiske bratwurtz i lange baner.

Det var lagt til rette for grilling av medbragt mat. Sandvolleyball-banen var plutselig blitt til en stor sandkasse. Kjempeartig og hektisk, og det kom nok litt som julekvelden på kjerringa at det skulle komme SÅ mye folk :-D

John Wanvik, Astrid Njøs og Berit Haugrud fra Leinstrand og Tiller Landbrukslag hadde en hektisk stund med kornmaling.

Dyretatoveringer og tegnehefter var også kjempepopulært:-)

Utdanningsmesser, lokale yrkesmesser og karrieredager

Det ble ingen grønn utdanning-stand fra landbrukets side på årets Ta Utdanning i Trondheim Spektrum, men det er jobbet med å få det på plass for 2019. Bondelaget har påtatt seg en koordinerende rolle i det arbeidet. Mange lokale bondelag har deltatt aktivt med stand på lokale yrkesmesser. Åfjord/Roan, Hemne, Ørland og Bjugn er veldig aktive på den fronten og det er viktig. Vi ser også at naturbruksskolene våre gjør en god jobb med yrkesmesser og karrieredager. Det er viktig å få kloke hoder inn i næringa – det er mange oppgaver som ligger foran oss når det gjelder klima, ressursutnyttelse og teknologiutvikling!

www.facebook.com/sortrondelagbondelag og hjemmesiden vår

Sør-Trøndelag Bondelag sin facebook-side er aktivt brukt til å formidle fra møter og arrangementer vi deltar på, dele meninger i landbruksdebatten og artikler fra hjemmesiden. Vi har forholdsvis god oppslutning og godt engasjement på vår side. Dette er kanalen vi bruker mest til å spre/reklamere for våre møter og arrangement.

2018 har vært et aktivt år og det gjenspeiles på hjemmesiden vår med at det dessverre er færre artikler. Facebook blir ofte løsninga når vi vil formidle hva som foregår eller har foregått. Vi har en del fagstoff på hjemmesida som oppdateres ved behov. Kalenderen holdes oppdatert med møter og arrangement vi står for selv eller våre medlemmer blir invitert til.

Synlighet i media

Travbane-saken i Malvik, pelsdyr, tørkesommeren, NATO-øvelsen Trident Juncture og rovdyr er de sakene vi i år har hatt størst mediedekning på.

Annet fra året 2018

Skoleprosjektet på Oppdal – «Bondens medarbeider»

«Bondens medarbeider» er et yrkesorientert utdanningsprogram i barneskolen som ble startet opp i februar 2018 i Oppdal. Og vi har fått leder i Oppdal Bondelag til å skrive litt om dette prosjektet som også har fått en del medieoppmerksomhet.

Bakgrunnen for prosjektet var at leder i Oppdal Bondelag mottok en henvendelse fra rektor ved Midtbygda og Lønset skole, Kjell Braut om å utvikle et gårdssamarbeid.

Vi i Oppdal Bondelag brukte god tid på planlegging av prosjektet. Vi dannet ei prosjektgruppe med rektor, lærer, 3 bønder, samt leder for Oppdal bondelag og Lønset bondelag og utviklet en kravspesifikasjon med mål om å gi elevene fra 2. klassetrinn - 5. og 7. trinn - praktisk tilnærming til bondeyrket.

Rektor og lærere har gjort et godt forarbeid i å knytte gårdsprosjektet opp mot læreplanmålene i skolen. Vi har også hatt fokus på at det elevene lærer i de oppgaver de utfører kan knyttes inn i de teoretiske fagene på skolen.

Elevene i 5. og 7. klassetrinn er fysisk med på de aller fleste oppgaver hos en melkeprodusent og en sauegard en dag i måneden i hele skoleåret. Elevene er i full gang med prosjektet og avslutter 1. skoleår med «Bondens medarbeider» i juni 2019.

Temaplan og mål som er utviklet:

Periode	Sauefjøs	Kufjøs	Mål
September	Sauesanking	Kalving Innhøsting Merking	-beskrive landskapsformer og geografiske benevnelse ved å utforske landskapet nær skolen og hjemmet -samtale om regler som gjelder for opphold i naturen og kunne praktisere sporløs ferdsel -sikkerhet -hygiene
Oktober	Veiing Utplukk slakt og livlam Slakting	Klargjøring til vinter Utplukk slakt Innsett av dyr Klipping	-velge passende måleredskaper og utføre praktiske målinger i forbindelse med dagligliv
November	Innslipp Inndeling innhengninger	Fjøsstell Foring	-praktisere regler for god hygiene -fortelle om en valgt vare og hvordan denne inngår i varesystemet fra produksjon til forbruk
Desember	Gårdsmat Paring	Gårdsmat Inseminering Dyrlege Medisinering Vaksinering	-lage trygg mat -forstå enkel merking av varer -Diskuter hva mattrygglek og trygg mat innebærer -vurdere, velge og handle miljøbevisst -forklare sammenhenger mellom naturressurser, næringer, bosetning og levevis
Januar	Ordinær drift Dyrlege Medisinering Vaksinering	Ordinær drift	-fortelle om dyr og samtale om hva god dyrevelferd er -fortelle om egen familie én til to menneskealdrer tilbake og om hvordan levevis og levekår har endret seg -fortelle om hvordan jordbruket forandret levemåten i Norge og Norden og beskrive hovedtrekk ved bronsealder og jernalder
Februar	Scanning Foring	Bearbeiding melke og kjøttprodukter	-forklare hvordan produksjon og forbruk kan føre til ødeleggelse av økosystemer og forurensning av jord, vann og luft, og drøfte hvordan dette kan hindres og repareres
Mars	Klipping Klipping av kløver	Drektighetskontroll HMS	-diskutere produktinformasjon og reklame for ulike varer

	HMS		-samtale om industriprodusert mat og mat produsert i storhusholdninger
April	Klargjøring lamming	Klargjøring av utstyr Sliping kløver	
Mai	Lamming Merking Utslipp Vårbeite Gjerdearbeid Rydding av silo/rundballplast	Vårønn – gjødsling Rydding av silo/rundballplast	-samtale om livssyklusen til noen plante- og dyrearter -beskrive hvordan og drøfte hvorfor vi kildesorterer
Juni	Vårønn-gjødsling Vårbeite Beiteslipp	Utslipp Setring Gjerdearbeid	-undersøk og diskuter faktorer som kan påvirke frøspiring og vekst hos planter -undersøke og beskrive planter og forklare funksjonen til de ulike plantedelene -gi eksempel på et kretsløp i naturen med utgangspunkt i biologisk nedbrytning

Ved avslutning av prosjektet vil elevene få utdelt kompetansebevis som et minne om den innsatsen de har utført i et høytidelig møte der også foreldre inviteres. I dette kompetansebeviset synliggjør vi alle samarbeidspartnerne og legger ved bilde av eleven sammen med den ansvarlige bonde og / eller et dyr som eleven har møtt i sitt arbeid.

Vi har hele veien vært opptatt av at bøndene som deltar i prosjektet mottar kompensasjon for den jobben de gjør. Vi søkte derfor om midler til Sør-Trøndelag Fylkeskommune til prosjektet og har i tillegg opprettet faglig dialog med Fylkesmannen i Sør-Trøndelag. Samtidig har rektor søkt om midler i Den Kulturelle Skolesekken og mottatt midler derfra. Resultatet er at vi kan lønne bøndene som bidrar i prosjektet med ei anstendig timelønn.

Har dere flere spørsmål om prosjektet, vennligst ta kontakt!

Med vennlig hilsen
Kari Toftaker
Styreleder,
Oppdal Bondelag

Malawi-prosjektet og sørtrøndersk engasjement

I 2013 startet Bondelagets solidaritetsprosjekt med bønder i Malawi i Afrika, sammen med Utviklingsfondet. Samarbeidet bidrar til at bønder nord i Malawi kan øke matproduksjonen og få bedre livsvilkår. Annethvert år sender Norges Bondelag og NBU en delegasjon nedover for å se hvordan prosjektet skrider fram og resultatene som oppnås.

Lørdag 17.februar 2018 reiste en delegasjon til Malawi for å besøke og få informasjon om Bondelagets samarbeidsprosjekt med Utviklingsfondet i Malawi, - «Bønder støtter Bønder». Lokallagsleder i Rissa Bondelag, Petter Harald Kimo, var en av dem. Da Petter Harald Kimo fylte år samlet han inn rundt 13.000 kr til prosjektet i forbindelse med egen bursdagsfeiring.

På ledermøte i november hadde Nord- og Sør-Trøndelag utlodning og samlet inn nesten 8.800 kr til utviklingsprosjektet vårt i Malawi.

Petter Harald Kimo har sendt oss følgende reisebrev:

De som reiste var meg, nestleder i Norges Bondelag Frøydis Haugen, Inger Johanne Helth Sveen som er ansatt i Norges Bondelag i Oslo, samt to representanter fra Norges Bygdeungdomslag, Adine Holmvik og Guro Lajord. Reisen for min del, fra dør til dør, varte i 28 timer.

Reisen var svært behagelig, da det viste seg vi hadde fått billetter på Business class. Vi skiftet fly i Addis Abeba, Etiopia og fikk en forsmak på temperaturene i Afrika. Etter nok en flytur på 2-3 timer, landet vi i Lilongwe, Malawi og etter en dryg time i passkontroll i et rom der lufta sto stille i en ekstrem temperatur sett med en skaugdalings øyne, møtte vi guidene og sjåførene våre for uka, Victor Katchika-Jere og Gift Numeri.

Kontrastene slo imot oss allerede utafør porten til flyplassen da unger i 8-10-årsalderen kom til bilen og tagg penger om bilen stoppet på rødt lys. Selv om du har sett slike forhold på TV og lest om det i en avis hjemme i trygge Norge, gjorde det et voldsomt sterkt inntrykk å oppleve det. Kunne selvsagt

ikke begynne å gi. Da hadde vi vært blakke i løpet av kort tid.

Bilturene var i seg selv en spennende og «once in a lifetime-experience» av inntrykk og opplevelser. Uansett hvor vi kjørte, til nesten uansett tid på døgnet, var det fullt av folk, hunder, kyr og geiter i gatene/veiene. Vi ble også rimelig skremt over kjørekulturen der det var de sterkeste rett

som gjaldt. Vi suste av gårde på smale veier med folk og fe i veikantene i 140 km/t der sjåførene fløytet for å gjøre folk oppmerksomme på at vi kom og de passerte med kun cm klaring uten å slakke av på farten.

Hotellene vi bodde på, hadde god standard. Det som var uvant for oss, var at det var høye murer med vakt som åpnet portene, rundt de fleste husene med en viss standard. Men høy arbeidsledighet uten et fungerende velferdssystem, er det vel enkelt å forstå at vinningskriminaliteten kan være høy. Var du arbeidsledig, måtte de andre i familien fø deg.

Første dag i felten, møtte vi blant annet en stolt men nervøs dame med navn Fanny Kayera som er modellbonde. Hun viste oss maisavlingen sin som

hun ved meget enkle grep men med rett kunnskap og opplæring i agro-kultur, hadde 3-doblet avlingen sin. Hun viste også stolt fram geitefjøsset sitt, 2 x3 m, der hun hadde fått midler til innkjøp av 4 geiter. For øvrig så må modellbønder gi fra seg de 4 første avkommene til «follower farmers», slik at også flere kan begynne å bygge opp en besetning. Gjødsla fra geitene komposterte de og brukte som gjødsel og for å bevare fukta i jorda i maisåkeren. Pga. denne kunnskapen og dyrkingsteknikkene hun hadde lært og med i våre øyne primitive redskaper og dermed tredoblet avlingene, hadde gjort at hun gikk fra å ha for lite mat til selvforsyning, kunne selge overskuddsproduktene

og satt igjen med ca 65000 Kwacha (ca 720kr) i året. Dette ga henne muligheten til å kjøpe skolesaker

til ungene sine samt å kjøpe enkelt men nødvendig kjøkkenutstyr. Ble flau over å tenke på at jeg tok ut 150 000 Kwacha for å ha som lommepenger ut uka..

Ved denne landsbyen fikk vi for første gang se det største problemet for matjorda i Malawi: Erosjon.

Det tynne matjordlaget ble vasket ut i elver og bekker. Det er det som gjør vannet elvene i landet brunt. Det var for lite trær og gress som bandt jorda ved kraftige regnskyll og jorda ble ofte vasket kraftig bort. Det var spesielt interessant å se at de med enkle pinner og greiner i veigrøftene, satte opp «jordfeller» for å stoppe utvaskingen. Med enkle midler klarte de å gjøre en stor forskjell. Jeg ble overrasket over at folk med så liten utdanning og liten mulighet til å kommunisere med verden, med jordgulv og stråtak, var så reflekterte over disse utfordringene og så viktigheten med treplanting,

ikke bare for å binde jordlaget men også for viktigheten for klimagassbindingen. Jeg kan trygt si at norske bønder stort sett ikke er så reflekterte over hvilket inngrep de gjør i naturen med de forskjellige tiltakene de gjør.

De hadde også plantet trær ovenfor landsbyen, både med tanke på å binde jorda bedre, beholde fuktigheten i jorda, gi skygge og som ly for stormer. Skogplantingen sørget også for at de ville dyrene kom tilbake og gav de mulighet for jakt. De hadde virkelig skjønnet viktigheten med skogplanting! De hadde også bikuber i skogen som ga honning som de solgte.

I infomøter i forkant av besøket i landsbyen, fikk vi presentert et problem som var voksende i Malawi. Befolkningsveksten var svært stor (fra 4 mill. i 1964 til 17,5 mill. i dag) og de aller, aller fleste brukte vedfyring til matlaging. Dette førte til at folk tok ut ved og sagde ned trærne til matlaging raskere enn hva tilveksten i landet var. Utviklingsfondet i samarbeid med forskjellige organisasjoner og myndighetene i landet, påvirket lokalbefolkningen til å bruke vedkomfyrer for å koke på. På det viset klarte de å redusere vedforbruket til en tredjedel. Jeg fikk et bilde i

hodet da jeg ble fortalt det om vedkomfyr lik vi hadde Norge for kanskje 100 år siden men da jeg fikk se den, ble jeg mektig imponert over hvor enkelt og genialt det var.

Vedkomfyren var i realiteten kun en mur/kant av leire rundt bålet og som de satte kasserollene på. Leiren magasinerte varmen og dermed reduserte de vedforbruket til ca. 1/3-del. Dette enkle grepet, i lag med kunnskapen om viktigheten med treplanting, er en kjempeviktig nøkkel for å øke selvforsyningsgrad og levestandard for de lokale men også et stort men enkelt tiltak for å binde jorda, holde på fukten i den og for klimaendringene.

I løpet av uka fikk vi mange inntrykk og vi møtte mange stolte bønder. Vi fikk se lokale frøbanker, der de lånte for eksempel 1 kg såvarer, forpliktet de seg til å returnere 1,5 kg. Vi så forsøksfelt der bønder møtte en formiddag i uka forutdanning.

Vi besøkte blant annet en landsby som i kombinasjon med risproduksjon, hadde gravd ut fiskedammer for hand og drev med fiskeoppdrett. Overskuddsfisken solgte de på det lokale markedet. Jeg ble rørt over omtanken de hadde for de rundt seg. En dame i den landsbyen sa de håpet på at overskuddet av fiskesalget, skulle gi dem muligheten til å forbedre levevilkårene for de handicappede i landsbyen. Luksus fikk vente, i et land omtrent uten fungerende velferdsordninger, var det viktig for dem å hjelpe de svakeste først.

Sterkt inntrykk gjorde også møte med folkene i det nå selvgående prosjektet «young women can do it». Deres innsats med støtte fra mødreorganisasjonene med å bedre kvinnesynet blant folk, få unge damer som hadde droppet ut av skolen, kanskje fordi at de ble bortgiftet eller ble gravide tilbake på skolen. En ung, energisk dame fortalte om hvordan hun hadde blitt drapstruet fordi hun jobbet hardt for å få unge jenter til å anmelde seksuelle overgrep og incest. Noe vi tar for en selvfølge i Norge men i Malawi kunne en hel familie stå uten forsørger og hele livsgrunnlaget deres forsvant om far måtte i fengsel. Det å la være å anmelde overgrep, kunne bety å overleve. Det var ingen system for å hjelpe dem utover YWCDI.

Oppholdet i Malawi og opplevelsene jeg hadde der, har åpnet øynene mine til gangs over hvor viktig det er at vi i den vestlige verden bidrar i utviklingsland med bærekraftige tiltak som gir en livskvalitet til de som er involverte fra feilernæring til å være mette og kan ta en utdanning og dermed selv bedre livskvaliteten sin. Et bitte lite bidrag fra oss kan bety så voldsomt mye for den det gjelder!

Vedlegg

Regnskap 2018

		Torsdag 17. Jan 2019 17:01		Side: 1/2
Resultat fylke				
<i>Firma: Norges Bondelag</i>				
<i>Fylke resultat Periode: 12 2018 Avdeling: 8200-8299</i>				
		Bevegelser i år	Budsjett	Regnskap forrige år
Salgsinntekter				
3000 - Salgsinntekter avgiftspliktig	-4 080,00	0,00	-720,00	
3082 - Annonser	-6 400,00	0,00	-4 632,80	
3190 - Andre avgiftsfrie inntekter	0,00	0,00	-3 925,00	
3210 - Kurs- og deltakerinntekter	0,00	0,00	-1 200,00	
3220 - Deltager.no - Bruttoinntekte	0,00	0,00	-27 900,00	
Sum Salgsinntekter	-10 480,00	0,00	-38 377,80	
Andre inntekter				
3450 - Off.tilskudd - stat/fylke/kom	-192 048,00	0,00	-187 208,00	
3930 - Andre Inntekter	0,00	0,00	-1 456,00	
3940 - Andre inntekter	0,00	0,00	-20 000,00	
3990 - Rammetilskudd	-747 000,00	-747 000,00	-729 000,00	
3991 - Fylkesleder	-315 000,00	-315 000,00	-307 000,00	
3992 - Opplæring tillitsvalgte	-111 000,00	-111 000,00	-108 000,00	
3993 - Støtte Aktive lokallag	-212 480,00	0,00	-207 310,00	
3995 - Intern fordeling	-11 000,00	0,00	-12 000,41	
Sum Andre inntekter	-1 588 528,00	-1 173 000,00	-1 571 974,41	
Sum inntekter	-1 599 008,00	-1 173 000,00	-1 610 352,21	
Lønnskostnader				
5040 - Telefongodtgjørelse	13 600,00	0,00	20 600,00	
5260 - Bompenger/Trekkpl.reiser	100,00	0,00	0,00	
5320 - Møtegodtgjørelse/daggodtgj.	479 800,00	725 000,00	644 350,00	
5330 - Fast godtgj.honorar till.valgt	160 999,98	0,00	147 999,98	
5340 - Honorar andre	0,00	0,00	15 000,00	
5400 - Arbeidsgiveravgift	94 207,16	0,00	119 790,52	
5960 - Kurs, seminar	0,00	0,00	5 500,00	
5990 - Andre personalkostnader	389,00	0,00	0,00	
Sum Lønnskostnader	749 096,14	725 000,00	953 240,50	
Driftskostnader				
6300 - Husleie/fellesutgifter	2 400,00	0,00	0,00	
6630 - Vedlikehold/service IT-utsty	5 350,00	0,00	0,00	
6730 - Honorar/Foredrag	21 212,50	0,00	4 500,00	
6790 - Andre fremmede tjenester	15 235,00	0,00	86 342,00	
6800 - Kontorrekvisita	865,29	0,00	88,00	
6820 - Trykkekostnader eksternt	0,00	0,00	518,00	
6840 - Aviser og tidsskrifter	1 047,00	0,00	0,00	
6940 - Porto	0,00	0,00	318,00	
7100 - Bilgodtgjørelse oppg.pliktig	105 561,65	0,00	158 974,13	
7140 - Flybilletter	20 386,00	0,00	34 612,00	
7142 - Reisekostnader	72 748,73	0,00	146 683,30	
7190 - Annen godtgj./repr. ikke pl.	0,00	0,00	600,00	
7220 - Møtekostnader	246 917,67	673 000,00	321 025,46	
7310 - Annonser,kunngjøring	0,00	20 000,00	4 549,58	
7330 - Deltakerkostnad på møter/k	17 540,00	0,00	19 250,00	

13.01

Visma Software AS - Visma Global (s1260001)

Resultat fylke

Firma: Norges Bondelag

Fylke resultat Periode: 12 2018 Avdeling: 8200-8299

	Bevegelser i år	Budsjett	Regnskap forrige år
7332 - Markedsmateriell	26 620,00	0,00	23 392,00
7420 - Gaver	300,00	0,00	9 740,00
7706 - Aktivitetsavh. utbetaling/akt	100 000,00	0,00	100 000,00
7720 - Støtte til diverse org. m.m.	3 400,00	104 000,00	3 675,00
7770 - Bank og kortgebyr	223,27	0,00	1 277,00
7830 - Tap på fordringer	0,00	0,00	350,00
Sum Driftskostnader	639 807,11	797 000,00	915 894,47
Sum kostnader	1 388 903,25	1 522 000,00	1 869 134,97
Driftsresultat	-210 104,75	349 000,00	258 782,76
Finansresultat			
8050 - Renteinntekter	-14 143,75	0,00	-18 642,60
8070 - Andre finansinntekter	-8 000,00	0,00	-8 000,00
Sum Finansresultat	-22 143,75	0,00	-26 642,60
Resultat	-232 248,50	349 000,00	232 140,16

13.01

- Yvonne Gjøbbel (st1300001)

RETT FORSIKRET MEDLEM - TIL RETT PRIS

Mange medlemmer opplever forsikring av liv og helse som dyrt og komplisert. Derfor har Norges Bondelag etablert flere kollektive personforsikringer.

Det er også etablert egen konstnadsfri forsikringsrådgivning, der du som medlem kan kjøpe forsikringer for liv og helse.

Ta gjerne kontakt på telefon 22 05 46 00 eller e-post: post@bondelagsforsikring.no eller les mer på www.bondelagsforsikring.no

Bondelagets kollektive personforsikringer er levert i samarbeid med Landkreditt Forsikring AS.

NORGES BONDELAG

Bjørn Gimming , nestleder i Norges Bondelag

- Bønder har ikke samme trygderettigheter som lønnstakere. Derfor er det viktig å ha rett forsikringsdekning for liv og helse. Med Bondelagets kollektive personforsikringer blir også prisen gunstig. Selv sparte jeg 15 000 kr. på å skifte over.

Liste over representasjon og arbeidsfordeling etter årsmøtet 2018

Utvalg	Representant 2018	Vararepresentant 2018	Adm
Arbeidsutvalget for styret	Leder Kari Åker Nestleder Knut Johan Singstad Frank Røym	1. Anna Rathe 2. Eli Birgitte Singstad	JGV
Representantskapsmøte og ledermøter i Norges Bondelag	Kari Åker Kontoret v/JGV	Nestleder	JGV
Årsmøte Norges Bondelag (valgt på årsmøte i Sør-Trøndelag Bondelag)	Frank Røym Knut Johan Singstad Norvald Berre Anna N Rathe Per Albert Sødal Helge Idar Bjerkset Kristine Ek Brattset Eli Birgitte Singstad	Halvor Braa Petter H Kimo Jorid Jagsøyen Olav Svardal John Øystein Gjønnnes Jørn Nordmeland Marit Kviseth Jon Gisle Vikan	
Fadderansvar	2018 – 2019		JGV
Snillfjord, Hitra/Frøya, Agdenes, Klæbu, Malvik	Knut Johan		
Osen, Ørland, Rissa, Åfjord/Roan, Bjugn	Kari		
Orkdal, Hemne, Soknedal, Meldal	Eli Birgitte		
Melhus, Skaun, Byneset, Tiller/Leinstrand, Strinda	Anna		
Rennebu, Oppdal, Lønset, Røros, Singsås/Støren, Budal, Nord	Frank		
Ålen, Haltdalen, Hølonda, Tydal, Selbu	Halvor		
Politiske partier			
Arbeiderpartiet (Ap)	Kari		JGV
Senterpartiet (Sp)	Anna		BJS
Sosialistisk Venstreparti (SV)	Kari		BJS
Venstre (V)	Frank		BJS
Kristelig Folkeparti (KrF)	Knut Johan		AKF
Høyre (H)	Eli Birgitte		AKF
Fremskrittspartiet (FrP)	Frank/Kari		JGV
Miljøpartiet De Grønne (MDG)			JGV
Regionmøter			JGV
<ul style="list-style-type: none"> • Meldal • Åfjord • Trondheim • Midtre Gauldal 	Egen plan		

Ledermøte STB	Styret	Egen plan/dreiebok	JGV
Årsmøte STB	Styret	Egen plan/dreiebok	JGV
Aksjoner	AU/Egen plan	Aksjonsplan	JGV
Kampanjedagen	Egen plan	Egen plan	BJS
Valgnevnda	Egen plan		AKF/JGV
Fylkesstyret	Kari	Terminliste	JGV
Saksliste			JGV
Innkalling			AKF
Saksforberedelser			Fagansvar
Protokoll og vedtak i møte			AKF
Årsmøter 2019			
Årsmøter lokallagene	Alle	Egen plan	Alle
Årsmøte Næring og Samfunn	Adm		JGV
Årsmøte Bygdekvinnelaget	Adm		AKF
Årsmøte Bygdeungdomslaget	Kari		BJS
Årsmøte 4 H	Adm	Samarbeid med NTB	BJS
Årsmøte Sør-Trøndelag Bonde- og Småbrukerlag	Kari	Samarbeid med NTB	JGV
Årsmøte Fjorfelaget	Halvor		BJS
Årsmøte Norsvin Trøndelag			JGV
Årsmøte Tyr Trøndelag			JGV
Årsmøte Sør-Trøndelag Sau og geit	Frank		JGV
Årsmøte Allskog	Kari		JGV
Årskonferanse NHO	Kari	Samarbeid med NTB	JGV
Andre styrer og aktiviteter			
IPT-kontaktforum	Adm		BJS
Økologisk foregangsfylke Trøndelag	Adm	Samarbeid med NTB	JGV
Økt storfekjøttproduksjon	Knut Johan		JGV
Landbruk 21	Kari		JGV
Urbant Landbruk	Eli Birgitte		JGV
Næring og Samfunn studieforbunds styre	Frank		JGV
Bygdeungdomslagets styre	Kari		BJS
Bygdekvinnelagets styre	Adm		AKF
Stiftelsen Voll gård	Berit Johanne Sølberg		BJS
Odelscamp og «Seniorcamp»	Adm		BJS
Midtnorsk Landbruksråd, AU		Møre og Romsdal BL	JGV/BJS
Regionale miljøvirkemidler, ressursgruppe	Adm		BJS
Regionalt Landbruksforum	Kari		JGV

Landbrukselskapets styre	Kari		JGV
Nei til EU – Sør-Trøndelag	Frank	Prioriteres ned	JGV
Tenkeloft Trøndersk Landbruk	Kari		JGV
Trøndersk Kornutvalg	Anna		JGV
Fylkeskommunalt utvalg, fordeling av rekrutterings- og kompetanse midler (RK)	Adm		JGV
Verve- og info utvalget	Kari, Knut Johan og Frank	Arbeidsutvalget	AKF
Opplæringsutvalget	Julie, Knut Johan og Halvor	Leder Knut Johan	BJS
Utvalg økt norsk fôrandel Norges Bondelag	Kari		JGV
Norges Bondelags Kornutvalg	Anna		JGV
Dialogmøte Reindrift	Kari + lokallagsledere		JGV
Jordvern Trøndelag	Eli Birgitte		JGV
Fagansvar			
Verving	AU		AKF
Inn på Tunet	Kari		BJS
Ungdom/Rekruttering			BJS
Messer/stands			BJS
Den Grønne Skole			BJS
4H			BJS
Reindrift	Kristine, Kari		JGV
Økologisk			JGV
Kompetanse			BJS
Korn - FKA	Anna		JGV
Pelsdyr	Eli Birgitte		JGV
Egg/fjørfe	Halvor		BJS
Melk/Storfekjøtt - TINE	Knut Johan		JGV
Svin	Halvor		JGV
Sau – Nortura	Frank		BJS
Rovdyr	Frank		BJS
Energi/Klima			JGV
HMS/Beredskap			BJS
Dyrehelse	Anna		BJS
Utmark, vern og nærings-utvikling			JGV
Åpen Gård	Adm		BJS
Jordvern	Eli Birgitte		JGV
Nei til EU	Adm		JGV
Vannregion	Adm		JGV
WTO/EØS			JGV
Miljø-naturmangfold			JGV

Gjensidige Landbruksforsikring			JGV JGV
Post			AKF
Arkiv			AKF
Kontorhold/utstyr			AKF
Verneombud/brannvern			AKF
Medlemsregister			AKF
Møteplanlegging			AKF/JGV
Møtearrangement			AKF/BSJ
Kommunebrosjyrer			BSJ
Brosjyre STB			BSJ
Årsmelding			BSJ
Regnskap			JGV/AKF
Budsjett BS/STB			JGV
Fadderordning			JGV
Hjemmeside/facebook			BSJ
Bedriftshelsetjenesten			JGV
Lokalmat			JGV
Matfestivalen			BSJ
Agrisjå			BSJ
Bøndernes Hus			AKF/JGV

Konsentrerte og engasjerte organisasjonssjefer i bondelagene i Trøndelag forteller hvordan det jobbes i Trøndelag med organisasjonsprosessen. Anledningen er sekretariatskonferansen i Norges Bondeklag i september.

Atle Haugnes i Norsk Landbruksrådgivning Trøndelag tar jordprøver av jorda som er flytta i Orkdal i forbindelse med fabrikkens til Norsk Kylling.

Arbeidsplan 2018 og rapport arbeidsplanen

	Strategiske mål	Strategiske tiltak	Arbeidsplan 2018	Rapport 2018
Organisa- sjonsutvik- ling	1. Øke antall medlemmer	Markedsføre medlemsfordeler. God plan og gode rutiner for medlemsverving og – pleie. Utvikle medlemstilbud til nye medlemsgrupper	Ringerunder ved purringer. Personlig oppmøte fra lokallagene til nye og potensielle medlemmer (Først i Tunet). Tema på regionmøter	Vi er blitt færre medlemmer i løpet av året på tross av at planlagte tiltak i 2018 er gjennomført
	2. Motiverte tillitsvalgte	Opplæringsutvalg og opplæringsplan. Utviklingsplan ansatte. Utvikle gode arenaer for opplæring/kurs, konferanser. Regulær plan for ledermøte-turer, bondestevne, osv. Lage motiverende årsmøter, regionmøter, ledermøter, osv.	Arrangere kurs for tillitsvalgte. Videreutvikle fadderordningen. Felles ledermøte med Nord-Trøndelag Bondelag Fokus på godt organisasjonsarbeid. Bistå lokallagsledere ved behov Opplæringsplan for tillitsvalgte	Kurs er arrangert Egen styresak om fadderordningen Gjennomført felles ledermøte OK OK OK
	3. Flere unge bønder	Unge bønder kurs Odelscamp og andre tiltak	Ny bonde kurs sammen med NT Bondelag og samvirket. Odelscamp i Trondheim Nettverk unge bønder	Avlyst i 2018, Arrangeres i 2019 Fått på plass et rekrutteringsprosjekt sammen med NTB i samarbeid med bl.a FM.
	4. Godt samarbeid	Videreføre og styrke samarbeid med samvirket/samarbeidsrådet. Videreutvikle samarbeidet med offentlige og andre organisasjoner i fylket.	Medlemskap i Næringsforeningen i Trondheimsregionen. Invitere samvirket til innspillsmøte foran jordbruksforhandl. Arrangere møter med politikere. Videreutvikle Trøndersk/Midtnorsk Kornutvalg. Videreutvikle Midtnorsk Landbruksråd.	OK OK OK, møter med V, Krf, Ap, Sp, Frp Ett møte i 2018
	5. Tilpasning til fylkesreform	Gjennomføre nødvendige organisasjonstiltak i forbindelse med sammenslåing til ett fylke pr 1/1 2018	Utvikle i samarbeid og samhandling med Nord-Trøndelag Bondelag gjennom en egen prosjektplan	Gjennomført med en egen prosjektplan

SV og MDG

Næring og eiendom	1. Mindre nedbygging av matjord	”På hugget” når det gjelder arealplaner. Holdningsendring medlemmer.	Arbeide med saker: E6. RV 714, godsterminal, Ørland, Trondheims arealplan, osv. Kurs i arealforvaltning Utvikle Jordvern Trøndelag Alliansbygging med politikere	Mye arbeid med Ørland KFB, travbane Malvik og E6, mindre med andre saker. Gjennomført. Nytt AU med ny leder på plass. Aktivitet opp mot Travbane i første rekke
	2. Økt arealbruk, mer areal til matproduksjon	Rovdyr: tiltak som reduserer skade og konflikter. Motivere til økt beitebruk. Legge til rette for nydyrking.	Felles arbeidsgruppe MR, ST og NT Bondelag. Videreutv. samarbeidet på området beitebruk og rovdyr. Prior av saker og oppfølging rovvilt. og forv. Plan Følge opp gjerdeproblematikk	Samarbeid som fungerer godt, mange saker fulgt opp i løpet av året.
	3. Ivareta grunneierrettigheter	Arbeide for et juridisk og økonomisk rammeverk	Bistå lokallag ved spørsmål om eiendomsskatt, grunnavståelser, konflikter med reindrift og andre sektorer. Ivareta våre interesser ved øvelsen Trident Juncture	Mye arbeid med reindriftproblematikk og Trident Juncture, samt grunnavståelser. Færre spørsmål om eiendomsskatt.
	4. Økt lønnsomhet	Innspill og aksjoner i jordbruksforhandl. Økt kompetanseoppbygg. Ny næringsutvikling: IPT, energi, bygdeservice, lokal mat.	Innspill fra lokallag og fylkesstyre til jordbruksforhandl. Fremme: IPT, bygdeservice, lokalmat, ny mathall/marked, rørosmiljøet, bondens marked + matfestivalen.	Gjennomført via Questback, høringssvar til Norges Bondelag, politisk arbeid. Mest arbeid med Matfestivalen, IPT og Urbant Landbruk
	5. Reduserte klimautslipp og bedre miljøeffekt	Grønn Forskning God vannforvaltning Mer midler til miljøtiltak	Bidra i prosjekt Landbruk 21. Følge opp vannforvaltningsplan. Bidra til grøftetilskudd blir brukt opp. Delta i RMP utvikling.	Deltar i ressursgruppe Klima OK Lite aktivitet OK
	6. Trygg mat og god helse	Ha en beredskap for dyrehelse, ulykker, matskandaler, osv. HMS arbeide. Følge opp KSL.	Videreutvikle beredskapsplanen for fylkeslag og lokallagene. Følge denne opp og sikre at våre medlemmer kjenner den. Økt fokus på dyrevelferd sammen med Mattilsynet	Vi har en meget god beredskapsplan. Dyrevelferd er fulgt opp ved kontakt Mattilsynet, mv. Innføring av prosjektet «Sammen for dyra» i hele Trøndelag og Møre og Romsdal er startet
	7. Økt kunnskap og kompetanse	Følge opp resultatene fra Kompetanseløft Trøndersk Landbruk	Voksenagronomen følges opp. Delta i Landbruk 21 og Grønn Forskning. Delta i Strategisk Råd Skjetlein	Er inne på statsbudsjettet OK OK

Politikk	1. Utvikle politikk en	Delta på politiske og andre eksterne arenaer. Lage politiske arenaer (tenketank og nettverk) Fylkesstyret som politisk verksted	Etablere nettverk med politikere Arrangere møter med politikere	Gjennomført flere møter. Økt nettverk i 2018
	2. Påvirke politikk en	Nettverksbygging med politikere på alle nivå i hele organisasjonen.	Delta på Trøndelagsmøtet Møte fylkesting og utvalg Møte med landbruksutvalg i partiene. Innspill til partiprogram ved Valg 2019	OK OK OK, kontakt med H og Ap landbrukspolitiske utvalg Sendt innspill til partiprogrammene
	3. Allianse r	Utvikle allianser	Nettverksbygging med NNN/LO, NHO og Næringsforeningen	NHO deltok på felles styremøte. Er medlem i Næringsforeningen
Kommunikasjon og synlighet	1. God mediestrategi	Alliansebygging mot journalister. He en aktiv hjemmeside linket til god aktivitet på sosiale media .	Ha en aktiv hjemmeside og Facebookside. Spille inn aktuelle nyheter overfor media	Ok, aktiv hjemmeside og omtrent daglige oppdateringer på Facebook
	2. Åpen Gård	Videreutvikle. Rulleringsplan.	Minimum 3 åpen gård arrangement	OK, 4 Åpen Gård i 2018
	3. Utadrettet virksomhet	Utvikle godt informasjonsmateriell Aktivitet skole/landbruk Delta på messer og festivaler Kjøre kampanjer	Delta på matfestivalen Delta på utdanningsmesser og bidra til at lokallagene deltar	OK OK
	4. Intern kommunikasjon	SMS bruk og mail Gode rutiner for medlemshenvendelser Info til lokallag/medlemmer	Ha en god fadderordning og besøke lokallagsstyrer Telefonmøter fylkesstyret ved behov Facebook og hjemmeside brukes aktivt	Gjennomført forbedringer i fadderordningen. OK OK

Næringsforbud bestemt på bakrommet – Nei takk!

Årsmøtet i Sør-Trøndelag Bondelag vil ha pelsdyrhold med god dyrevelferd som en del av norsk landbruk. Vi godtar ikke at det bestemmes næringsforbud på «bakrommet» etter at ei næring har fått klarsignal til videre bærekraftig utvikling. Vi krever at dyrevelferdsprogrammet for pelsdyr gjennomføres.

Pelsdyrnæringa er et godt eksempel på god sirkulasjonsøkonomi. Pelsdyrene i Norge føres med fôr laget av slakteavfall og tar unna 200.000 tonn slakteavfall fra landbruk, lakseoppdrett og fiskeindustri i året. Vi har dyrevelferdsprogram i Norge som sørger for å ivareta at pelsdyrene behandles riktig og bra. Har ikke dyrene det bra, blir ikke pelsen bra, og da tjener heller ikke pelsdyrfermeren penger. Norsk pels er i verdensstoppen når det gjelder kvalitet på skinnen og dyrevelferd. Det vil si at dyrene her i Norge har det veldig bra og at vi har et godt avlsmateriale. Det er strenge krav til pelsdyrnæringa i Norge. Mattilsynet følger opp næringa tett, i hovedsak gjennom uvarslede inspeksjoner. Pelsdyrnæringa er den næringa i Norge som Mattilsynet fører tettest tilsyn med.

I tillegg til pelsen er også minkolje er en ettertraktet vare som brukes i kosmetikk og skopuss. Skrotten går til biogass og lim i betong, og gjødsla er rik på fosfor og nitrogen. Pelsen er et nedbrytbart naturprodukt. Pelsdyrfermerne lever av eksport og etter at frakttilskuddet på fôret ble fjernet, er dette en næring som står helt på egne bein. Kun avløsertilskudd står igjen. Ei næring som årlig omsetter for mellom 300 og 500 millioner kroner og gir arbeidsplasser på 200 familiegårder og sysselsetter ca 450 personer.

Så gikk Venstre i regjeringsforhandlinger med Fremskrittspartiet og næringspartiet Høyre i januar 2018. Venstre som kaller seg et miljøparti har bestemt seg for å avvikle ei grønn næring med god sirkulasjonsøkonomi. Ett år etter at pelsdyrnæringa fikk ja fra Stortinget til bærekraftig utvikling etter en grundig faglig og politisk prosess, kommer den nye regjeringserklæringa med et næringsforbud og styrt avvikling av pelsdyrnæringa fram mot 2025. Det er uforutsigbar næringspolitikk fra regjeringa! Først sa de ja, så sa de nei og vi sier dette blir en vinglete vei! Norsk landbruk og resten av næringslivet i Norge trenger forutsigbarhet!

Næringsforbud er så alvorlig at vi krever en nøytral utredning og påfølgende stortingsmelding med avstemning i Stortinget. Dette for å sikre en faglig, rettferdig og åpen næringspolitikk som gir en trygg næringsutvikling i Norge.

Årsmøtet i Sør-Trøndelag Bondelag godtar ikke at det bestemmes næringsforbud i regjeringsforhandlinger og at dyrevelferdsprogram settes til side!

Vi skaper verdier i levende bygder!

Vi skal:

1. Være en sterk, slagkraftig og synlig organisasjon for våre medlemmer
2. Bidra til økt matproduksjon i pakt med naturens premisser
3. Bidra til økt næringsutvikling og verdiskaping for våre medlemmer

Matjord for framtida!

Årsmøtet i Sør-Trøndelag Bondelag er meget bekymret over omfanget av nedbygging av matjord i Trøndelag. Matjord er den ressursen som er mest begrensende for å bidra til økt matproduksjon i verden. Ifølge FN må verdens matproduksjon mer enn fordobles innen 2025. Skal dette skje må alle land bidra med matproduksjon innen sine naturgitte ressurser.

Det er politisk umoralsk og beredskapsmessig uforsvarlig at Norge bygger ned sin matjord og sine muligheter til å fø egen befolkning. Stortinget har satt et nasjonalt mål om at nedbygging av matjord skal reduseres til ca. 4.000 dekar årlig innen 2020. Trøndelag sin «andel» av dette er ca. 650 dekar. I de siste årene har det blitt bygget ned omtrent 3 ganger dette arealet.

Framtiden ser heller ikke lys ut. E6 sør og nord for Trondheim vil beslaglegge store matjordarealer, Trondheim kommune har lagt inn nesten 2000 dekar matjord i sin arealplan og Ørland Kampflybase har allerede ervervet 700 dekar av Trøndelags fineste matjord. I tillegg kommer problemstillingen rundt opsjonsavtaler, hvor eiendomsutviklere sikrer seg rett til dyrka mark, for deretter å presse på for nedbygging.

Årsmøtet i Sør-Trøndelag Bondelag krever at vern av matjord settes på dagsorden av nye Trøndelag Fylkeskommune. Politikerne i Trøndelag regionalt og Norge nasjonalt må legge sterke føringer som hindrer nedbygging av dyrka mark, for å sikre fremtidig matproduksjon. Årsmøtet i Sør-Trøndelag Bondelag forventer at det iverksettes tiltak som ivaretar matjorda på en mye bedre måte i framtidige utbyggingsplaner, og at det ikke bygges ned mer enn 650 dekar årlig i regionen.

SØR-TRØNDELAG
BONDELAG

www.bondelaget.no/sortrondelag

www.facebook.com/sortrondelagbondelag

E-post: sor.trondelag@bondelaget.no

Telefon: 73 84 24 90

Adresse: Kongensgt. 30, 7012 Trondheim

Vi lager
Maten din!